

Grenzen stellen, perspectief bieden

Een veilige en leefbare stad door het tegengaan van de ontwrichtende effecten van drugsgerelateerde criminaliteit

14 september 2021

Gemeente Utrecht

Voorwoord

Net als velen van u ben ik als burgemeester trots op Utrecht, een prachtige stad met ambities op vele terreinen die we samen met bewoners, ondernemers en vrijwilligers vormgeven. Dit geldt ook voor het veilig en leefbaar houden van de stad, dat doen we samen. Met de groei die de stad nog gaat doormaken, is dit alleen nog maar belangrijker geworden. De ondernemende kant van onze stad, zien we namelijk ook terug in termen van criminaliteit. Utrecht speelt een centrale rol in de (inter)nationale cocaïnehandel. Geweld wordt niet geschuwd, beschietingen en (pogingen) liquidaties vinden ook in onze stad plaats, soms op klaarlichte dag. Het is onvoorstelbaar hoeveel geld er in deze wereld omgaat en met hoeveel manipulatie dit gepaard kan gaan. Als stad moeten we weerbaarder worden tegen deze druk. Dit geldt specifiek voor (kwetsbare) jongeren die worden geronseld voor de drugsgelateerde criminaliteit of er verder in doorgroeien. Ik maak me over deze ontwikkelingen grote zorgen.

Ondermijning lijkt misschien een veiligheidsprobleem, maar het is allang geen exclusieve taak meer van alleen de veiligheidspartners. Het is een breed maatschappelijk probleem waarvan de aanpak een brede coalitie van partners, bedrijven en bewoners vraagt. Utrecht kan dit, want het sociale karakter dat de stad zo kenmerkt, is cruciaal bij de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Bijvoorbeeld bij het dempen van de kweekvijver van criminele organisaties. Er zijn op het juiste moment maakt het verschil als we willen voorkomen dat mensen kiezen voor de criminaliteit of kiezen om er te stappen. De ervaring leert dat de drempel om de criminaliteit definitief achter je te laten, hoog is. Het verliezen van alle sociale contacten, het verdwijnen van status, geen volle portemonnee meer; het zijn omstandigheden die de eerste periode van een nieuw leven zwaar maken.

We moeten op bepalende momenten klaarstaan, in de hele keten, van jongerenwerk tot het gevangeniswezen. Een brede coalitie van zorg- en veiligheidsprofessionals die samen met bondgenoten uit de wijk en samenleving (ondernemers, ouders, ervaringsdeskundigen) de aanpak vorm weten te geven die de criminele carrière daadwerkelijk doorbreekt of in de kiem smoort. Zacht waar het kan, hard waar het moet. Aan de ene kant betrokkenheid en begeleiding bij het zoeken van een baan, het aflossen van schulden, en de invulling van vrije tijd. Aan de andere kant betekent het duidelijkheid en grenzen stellen als de verleiding van het oude leven om de hoek komt kijken. De kracht van 'streng liefhebben' is te werken met een scala aan professionals die bij jonge aanwas of doorgroeiërs continue de juiste snaar raken.

We werken natuurlijk al langere tijd samen met politie, OM en Belastingdienst (binnen het RIEC) en partners binnen Zorg- en Veiligheidshuis. Dit zetten we voort en intensiveren we voor Utrecht. We doen goede ervaringen op in de aanpakken Samen voor Overvecht en Utrecht-Zuid. Maatschappelijke organisaties zijn goed geworteld en verankerd in wijken. Lokale netwerken weten vaak het beste wat er speelt. Samen met hen vergroten we de weerbaarheid van de stad en haar inwoners.

De opgave vraagt van ons allen om groot te denken, maar ook om kleinschalig te experimenteren. Dit gaat met vallen en opstaan, maar is de enige manier om fundamenteel verandering te weeg te brengen.

Sharon Dijksma
Burgemeester

Inhoud

1	Samenvatting	4
1.1	Aanleiding	5
1.2	Verstevigde aanpak	6
1.3	Doelstelling	9
1.4	Uitgangspunten	11
2	Drugsgelateerde problematiek	14
2.1	Regisserende rol in drugshandel	15
2.2	Excessief geweld	16
2.3	Criminele geldstromen	16
2.4	Onlinewereld en social media	18
2.5	Jonge personen en families in de (drugs)criminaliteit	18
2.6	Problemen in de wijken	20
3	Doorbreken criminele carrières	23
3.1	Bestaande aanpak : voorkomen jonge aanwas en potentiële doorgroeiers	24
3.2	Extra impuls op voorkomen doorgroei in drugsgelateerde criminaliteit	26
3.3	Nadere invulling van de persoonsgerichte aanpak	31
3.4	Vergroten weerbaarheid	35
4	Doorbreken criminele geldstromen	36
4.1	Inleiding	37
4.2	Bestaande aanpak	37
4.3	Extra impuls: focus op gebieden	39
4.4	Meer inzicht nodig criminele verdienmodel	41
4.5	Nieuwe allianties smeden	43
	Bijlage Financiën	44
	Bijlage partners	48
	Colofon	51

Samenvatting

1.1 Aanleiding

Bij georganiseerde en ondermijnende criminaliteit vormt drugshandel de kern. Utrecht speelt een centrale rol in de (inter)nationale drugshandel, in Utrecht vooral aan cocaïne te relateren. Er zijn veel zorgen over de gevolgen van deze (zware) criminaliteit in de stad. De handel in drugs is zeer lucratief, er gaan enorme bedragen in om en het is onlosmakelijk verbonden met excessief geweld (zoals liquidaties en beschietingen) en andere vormen van criminaliteit. De impact in de stad is niet meer te negeren, de zichtbaarheid in het 'gewone' leven neemt toe. Er wordt geweld gebruikt, soms op klaarlichte dag. De woning van de buurman wordt gebruikt als opslag- of versnijdplaats van cocaïne. In een park worden automatische wapens gevonden. Ondernemingen worden gebruikt als dekmantel voor het witwassen van geld. Er blijkt een grote groep jonge mannen in Utrecht te wonen die zich status en geld verschafft in de drugswereld door ram- en plofkraken te plegen, vaak met enorme schade tot gevolg. Rekrutering van jongeren gebeurt subtiel, gewoon in eigen buurt of via school. Uit de praktijk horen we dat jongeren op straat worden beïnvloed om het beeld te krijgen dat drugsdealers in feite gewoon handelaren zijn die klanten een plezier doen ('kwestie van vraag en aanbod'). Het is zorgelijk wanneer het beeld ontstaat dat criminaliteit normaal is.

De impact in de stad is niet meer te negeren, de zichtbaarheid in het 'gewone' leven neemt toe.

De criminele geldstromen die samenhangen met de (inter)nationale drugshandel zorgen voor een schaduw economie. En daar waar kapitalen worden verdiend, is kans op corruptie groot en daarmee de verwevenheid tussen boven- en onderwereld. Er wordt niet geschuwd om bonafide mensen of ondernemers onder druk te zetten of te verleiden een rol te spelen in de logistieke operatie van drugshandel en het witwassen van het daarmee verdiende geld. De coronacrisis heeft het risico op een aantal plekken nog verder vergroot. Waar bijvoorbeeld een toename aan faillissementen wordt verwacht, is het aannemelijk dat de verkeerde mensen met groot geld klaar staan om te 'helpen'.

Er bezwijken (kwetsbare) jonge mensen voor de verleidingen van het snelle drugsgeld. Wanneer zij ook nog geen startkwalificatie hebben, geconfronteerd worden met arbeidsmarktdiscriminatie, geen VOG (Verklaring Omtrent Gedrag) krijgen, met schulden kampen of een licht verstandelijke beperking hebben, zijn zij een extra aantrekkelijk doelwit. Er zijn Utrechtse jongeren die honderden euro's verdienen aan een relatief klein klusje zoals een pakketje vervoeren. Vaak gaat het om jonge mensen die zich niet realiseren dat ze op deze manier in een wereld worden gezogen waar je moeilijk nog uitkomt, zelfs niet als je hebt besloten dat je dat wilt. Deze risico's zijn niet uitsluitend voorbehouden aan kwetsbare jongeren of kwetsbare wijken, hoewel de kans op het binnensluipen van drugsgeld in huishoudens in wijken waar een stapeling is van sociaal-economische problematiek wel degelijk groter is.

1.2 Verstevigde aanpak

De ernst en omvang van dit probleem vraagt om een verstevigde aanpak waarin we niet alleen als één overheid duidelijke grenzen stellen en ingrijpen waar nodig, maar juist ook perspectief bieden, bijvoorbeeld aan hen die uit deze wereld willen stappen. Op deze manier vergroten we de veiligheid en leefbaarheid van onze stad. We sluiten hiermee aan bij de doelstellingen van de gemeentebrede opgave Gezond Stedelijk Leven voor iedereen. Utrecht wil een gezonde, maar ook veilige en leefbare stad zijn voor haar huidige en toekomstige inwoners. Voorkomen dat mensen in de criminaliteit stappen of er verder in doorgroeien, is de kern van de aanpak.

We beginnen uiteraard niet bij nul in de aanpak van (de gevolgen van) ondermijnende criminaliteit. De afgelopen jaren hebben we als stad samen met de regio al stappen gezet, onder meer door de extra toegekende gelden die vanuit de minister incidenteel aan ons RIEC – samenwerkingsverband zijn toegekend.¹ Er is recent een geïntegreerd beeld van gemeente en politie rondom drugscriminaliteit² opgeleverd waaruit onder meer blijkt, dat de stad Utrecht er uitspringt qua criminele samenwerkingsverbanden.³ We maken ons zorgen over deze situatie in de stad en samen met onze veiligheidspartners en partners in zorg en sociaal domein en andere maatschappelijke instanties willen we de komende jaren de bestaande aanpak een extra impuls geven. Daarbij vergeten we niet om deze aanpak samen met de inwoners en ondernemers van de stad te maken, cruciale partners om bijvoorbeeld te helpen signalen te herkennen of weerbaarder te worden tegen criminaliteit.

Deze nota beschrijft de lijnen waarlangs we de komende periode het stadsbrede offensief tegen ondermijnende drugsgerelateerde criminaliteit met een veelheid aan partners willen vormgeven: het doorbreken van criminele carrières en het doorbreken van criminele geldstromen. De inhoud werken we in de komende maanden verder uit tot een uitvoeringsprogramma. We maken zo concreet mogelijk waar we aansluiten bij het bestaande beleid en waar de extra impuls uit bestaat. Waar wordt gesproken over ‘we’, wordt het college van B&W bedoeld. Tegelijkertijd is het offensief tegen ondermijning geenszins een plan van de gemeente alleen. Dit doen we natuurlijk met de veiligheidsdriehoek en andere veiligheidspartners zoals de reclassering en het gevangeniswezen. Verder met zorgpartners, sociaal domein en ook met private partijen als banken. Alle inspanningen van deze organisaties liggen weliswaar buiten de scope van de gemeentelijke verantwoordelijkheid, maar zijn cruciaal om de problematiek het hoofd te bieden. Hierbij is een grote winstwaarschuwing op zijn plek kijkend naar de reeds bestaande druk bij partners, de capaciteit is schaars. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de partners van de aanpak die we er nu bij hebben betrokken, uiteraard verschilt de intensiteit van de betrokkenheid en inzet van de organisaties. Bovendien is hier het bedrijfsleven in brede zin nog niet aan toegevoegd, maar er zijn al verschillende die hebben aangegeven hier ook een verantwoordelijkheid in te voelen.

1 Het RIEC staat voor Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC). Het is een regionaal samenwerkingsverband (39 gemeentes, OM, politie, belastingdienst) dat zich richt op de aanpak van ondermijnende criminaliteit met o.a. actieplan “Wie praat die gaat”. De gelden uit het Ondermijningsfonds zijn met name gericht op de uitvoering van dit regionale actieplan.

2 Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden-Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

3 Een CSV bestaat uit min. 2 personen, er is sprake van structurele samenwerking en verdachten plegen delicten die 4 of meer jaren straf opleveren en die gericht zijn op financieel gewin.

Doorbreken criminele carrières

Een belangrijke pijler van de aanpak is het doorbreken van criminele carrières en het versterken van de weerbaarheid van jonge mensen. Naast het voorkomen van jonge aanwas in de drugsgerelateerde criminaliteit focussen we op (potentiële) doorgroeiers in criminaliteit en op criminele families. Jongeren/jongvolwassenen die een groot risico lopen verder door te groeien in (drugs) criminaliteit en waar nu te weinig gelijktijdige gezamenlijke aandacht voor is. Ook focussen we op een aantal criminele families (samenwerkingsverbanden) waarbij het leven van criminaliteit een vanzelfsprekendheid is geworden en van generatie tot generatie wordt doorgegeven.

Recidive voorkomen en mensen motiveren uit de criminaliteit te stappen, klinkt makkelijker dan het is. Het gaat hierbij om stevig grenzen stellen (boete doen voor gemaakte fouten), maar ook perspectief bieden aan degene die de hulp van overheid wil accepteren. Hierbij leggen we een verband met het recent gestarte programma Detentie en Terugkeer (re-integratie ex-gedetineerden). Het gaat immers voor een deel om dezelfde personen. Een periode van detentie is een hinderlijke onderbreking van iemands leven en soms een abrupte onderbreking van de zorg die iemand kreeg of de opleiding die hij volgde. En is natuurlijk ook een moment om boete te doen voor gemaakte fouten. Het is in ieder geval een uitgelezen kans om te werken aan motivatie om andere keuzes te maken voor de periode na de detentie. We werken samen met de DJI en reclassering uit hoe we hier al tijdens detentie vanaf dag één invulling aan kunnen geven. Specifiek aandachtspunt is het tegengaan van het voortzetten van crimineel handelen tijdens detentie. Onder meer kwetsbare gedetineerden worden hierbij misbruikt om 'zaakjes' te regelen met alle gevolgen van dien. Dit risico moet worden betrokken bij de screening om ronselen tijdens detentietijd van kwetsbare personen te voorkomen.

Een integrale aanpak vraagt gelijktijdige focus van alle organisaties op dezelfde groep mensen, het vraagt maatwerkoplossingen op persoonsniveau, het vraagt vasthoudendheid, het vraagt creativiteit en lef.

Hierbij zijn motiveren, vasthouden en niet loslaten belangrijke kernwoorden.

We implementeren erkende – en elders bewezen – interventies in Utrecht gericht op doorgroeiers en verkennen – op langere termijn – de mogelijkheden voor nieuwe interventies, denk hierbij aan:

- Een netwerk van ‘credible messengers’ die (figuurlijk) de taal spreken en mensen op de juiste manier kunnen motiveren een ander pad te bewandelen.
- Een werkgelegenheidsoffensief (bijvoorbeeld motiveren en begeleiden naar banen ‘met status’).
- Slimme gecombineerde inzet van strafrechtelijke, civielrechtelijke, fiscale en bestuursrechtelijke maatregelen en daarbij het verkennen van interventies zoals meidenaanpak, wijkrechtspraak en een online schuldenrechter.
- In samenwerking met de drie reclasseringsorganisaties (3RO): opzetten van pilots op het terrein van toezicht voor specifieke doelgroepen.

Doorbreken criminele geldstromen

De tweede belangrijke pijler van de aanpak is het doorbreken van criminele geldstromen. Dit is ongelooflijk complex en vraagt net als bij doorbreken criminele carrières om een lange adem. Een greep uit de (nieuwe of intensivering van bestaande) interventies:

- Pilot met Rabobank om meer inzicht te krijgen in kwetsbare branches voor witwassen.
- Onderzoek met partners om meer zicht te krijgen op waar het criminele geld neerslaat.
- Vergroten weerbaarheid van inwoners, ondernemers, professionals en de overheid.

- Zichtbaar en gericht bestuurlijk optreden: handhaving op basis van vergunningen, inzet van de sluitingsbevoegdheid (Opiumwet, APV), controles op het digitaal opkoopregister, opleggen van gebiedsverboden, controles op de basisregistratie personen.
- Gefocuste inzet in twee kwetsbare gebieden: bedrijventerrein Nieuw Overvecht en Amsterdamsestraatweg.
- Lobby om contante betalingen te verlagen tot 1000 euro, aansluitend op wetsvoorstel om meldingsplicht contante betalingen boven de 10.000 euro al in te voeren bij 3000 euro.

Het vergroten van de weerbaarheid **van inwoners, ondernemers, professionals en de overheid** is een belangrijk onderdeel. Dit doen we onder andere door het geven van trainingen en zogeheten ‘Knock and Talk’ gesprekken, waar we samen met onze partners letterlijk aan de deur in gesprek gaan over de risico’s en gevolgen van ondermijning. Hierdoor is de verwachting dat signalen van ondermijning sneller worden herkend, gemeld en vervolgens waar mogelijk aangepakt. Onze partners in het sociaal domein gaan hier ook een belangrijke rol in spelen. Gezamenlijk trekken we op om professionals en vrijwilligers basiskennis en handelingsperspectief te geven in het signaleren van en omgaan met (beginnend) crimineel gedrag.

Een belangrijke stap bij het doorbreken van criminele geldstromen is allereerst om meer inzicht verkrijgen in criminele verdienmodellen en waar het criminele geld neerslaat in de stad. We doen dit niet alleen, maar juist met private partijen zoals de Rabobank. We gaan gezamenlijk informatie (met inachtneming van de privacyregels) bij elkaar leggen om zo meer zicht te krijgen op risico’s en witwasgevoelige branches waar veel contant geld in omgaat (dit doen we via zogenaamde fenomeen- en trendanalyses).

Vervolgens kunnen we ons (bestuurlijk) instrumentarium met meer focus inzetten. Natuurlijk gaan we met meer private partijen allianties aan (van vastgoedorganisaties tot individuele ondernemers). Een aantal gebieden geven we nu al een extra impuls, omdat die nu reeds in het geïntegreerd beeld rondom drugscriminaliteit naar voren komen als (kwetsbaar voor) criminele inmenging: de Amsterdamsestraatweg en bedrijventerrein Nieuw Overvecht. In die gebieden gaan we informatie- en risicogestuurd het bestuurlijk instrumentarium inzetten om barrières op te werpen voor criminele inmenging en het daarmee aantrekkelijker te maken voor bonafide ondernemers. Voorbeelden: intensivering van de integrale handhavingsacties en de inzet van het ondermijningsartikel in de APV (het gericht aanwijzen voor een vergunningsplicht van panden, gebieden en/of branches waar de openbare orde onder druk staat).

1.3 Doelstelling

De nadruk van de verstevigde (ondermijnings)aanpak leggen we - gezien de feiten, cijfers en risico's - op drugsgerelateerde criminaliteit. Het stoppen van de drugshandel is geen realistisch doel, maar het gezamenlijk bestrijden van de effecten in de wijken en het verstoren van de criminele samenwerkingsverbanden en verdienmodellen wel. Al vergt dit een lange adem.

Daarmee definiëren we als **doel** van de verstevigde aanpak: 'Het vergroten van de veiligheid en leefbaarheid van de stad door het tegengaan van ontwrichtende effecten van drugsgerelateerde criminaliteit in Utrechtse wijken'. Dit doen we door grenzen te stellen én perspectief te bieden.

Grenzen stellen, perspectief bieden

Meerjarige aanpak tegen de ontwrichtende effecten van drugsgerelateerde criminaliteit.

Aanpak

- Focus op jonge aanwas, doorgroeiërs en criminele families
- Personen in kaart brengen
- Intensieve persoonsgerichte aanpak, vasthouden en niet loslaten

Interventies

- Netwerk van credible messengers
- Banen met status
- Pilot Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)
- Multidisciplinair Toezichtteam met o.a. reclassering (3RO)
- Verkennen wijkrechtspraak en een online schuldenrechter

Aanpak

- Onderzoek naar criminele verdienmodellen
- Gefocuste inzet kwetsbare gebieden
- Nieuwe allianties aangaan
- Zichtbaar en gericht bestuurlijk optreden

Interventies

- Pilot Rabobank
- Onderzoek verdachte transacties
- Knock and Talk gesprekken
- Voorlichting en training weerbaarheid en meldingsbereidheid
- Controles en handhaving bij probleempanen en bedrijven

1.4 Uitgangspunten

Een effectieve aanpak vraagt om een lange adem van zeker 5-10 jaar, een veelheid aan partners, innovatie, maatwerk en lef. Waarbij we blijvend rekening houden met de wendbaarheid en creativiteit van criminelen en hun methoden en verdienmodellen en passen, indien nodig, onze aanpak daar op aan.

We gaan gezamenlijk aan de slag aan de hand van een aantal uitgangspunten:

Focus aanbrengen op basis van informatie- en risicogestuurd werken

Hoewel de geschetste problemen stadsbreed aanwezig zijn, is het niet mogelijk tegelijkertijd op alle plekken en personen in de hele stad even intensief in te zetten. We houden in heel de stad de basis op orde, maar focus en keuzes zijn nodig voor de extra impuls op de reeds bestaande aanpak. Op basis van informatie, duiding en met erkende risicotaxatie instrumenten van partners zetten we interventies gezamenlijk en gericht in. Met personen, families en gebieden kiezen we daar waar het risico op doorgroeien of verslechterd straatbeeld en daarmee aantasting van veiligheid en leefbaarheid het grootst is.

Op deze plaats moet gezegd dat in het verbinden van straf-zorg en sociaal domein er verschillende wettelijke beperkingen zijn. Alle puzzelstukjes rondom een casus of opgave vinden zich verspreid onder partners en dat is niet zomaar bij elkaar te brengen, zeker niet als het persoonsgegevens betreft. Het streven om te komen tot een gezamenlijk informatiebeeld kan alleen maar binnen de grenzen van de wet, dit vraagt een doorlopend gesprek ook met onze landelijke partners.

Opgavegericht werken en regie

De problematiek manifesteert zich wellicht als veiligheidsprobleem, maar is misschien nog wel meer een sociaal maatschappelijk probleem. Daarmee is er een veelheid aan partners die allemaal een rol hebben in de aanpak en in feite allen een stukje van de puzzel (de opgave) hebben. Een stukje waar ze uiteraard zelf over gaan. Maar alleen als we als één overheid optreden, kunnen er dingen veranderen. Op die totale puzzel moet een vorm van coördinatie plaatsvinden, zonder ieders eigen bevoegdheden teniet te doen. De burgemeester kan als voorzitter driehoek, voorzitter College, maar juist ook als burgemeester van alle partijen in de stad verbinden en sturen op resultaat op de gezamenlijke opgave die centraal staat.

Maar alleen als we als één overheid optreden, kunnen er dingen veranderen.

‘Motivatie’ als nieuw leefdomein

Er wordt vaak gesproken over de vijf leefgebieden (dagbesteding, zorg, huisvesting, identiteitsbewijs, inkomen) als belangrijkste basisvoorwaarden voor het op orde krijgen van iemands leven (bijvoorbeeld na detentie). Voor deze aanpak en dan met name voor de groep ‘doorgroeiers’ voegen we daar in feite een zesde factor aan toe: motivatie. Als mensen niet intrinsiek gemotiveerd zijn, wordt verandering nooit duurzaam. De rol van de overheid is daar wellicht beperkt, maar niet nihil. Ook hier kunnen ervaringsdeskundigen voor worden ingezet. Om mensen te bewegen naar een ander leven, is nu eenmaal meer nodig dan alleen het creëren van aanbod (wat er in de stad al is). Het is nodig om iemand te motiveren daar gebruik van te maken.

Het blijft voor velen van ons onvoorstelbaar hoeveel geld er in de wereld van drugscriminaliteit omgaat en met hoeveel manipulatie en druk dit gepaard gaat. Mensen willen (en kunnen) hier vaak niet zomaar uitstappen. Om daar als overheid daadwerkelijk iets tegenover te kunnen stellen, moeten we daarom op zoek naar personen die de ervaring en de geloofwaardigheid hebben om deze jonge personen met *gezag* een spiegel voor te houden en ze te helpen door een eervolle uitweg uit de criminaliteit te bieden met een ander perspectief. Dat kan ook iemand zijn die zichzelf heeft ontworsteld aan het criminele milieu.

De meest duurzame aanpak is 1 op 1 samen met de betreffende persoon inzetten op het aanzwengelen van zijn intrinsieke motivatie waar de benodigde discipline uit gaat voortvloeien om een ander pad te bewandelen. Helaas ontbreekt deze motivatie met enige regelmaat bij personen die zich niet verbonden voelen met de samenleving, crimineel succes ervaren, hulpverleningsmoe zijn of niet durven te kiezen voor een leven zonder criminaliteit. Zij hebben externe prikkels nodig, aandacht van mensen die ze niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk bereiken. Via deze personen en daarnaast via straf-, bestuurs- en civielrechtelijke maatregelen (en andere creatieve interventies) zijn er kansen om een criminele kansenstructuur onaantrekkelijk te maken.

Zacht als het kan, hard als het moet.

Nooit meer achterom kijken

Vincent staaarde voor zich uit, met zijn mobieltje in z'n hand. Het was stil in zijn woonkamer, je hoorde de klok tikken. Twee maanden had ie het al volgehouden. Het vaarwel van zijn oude leven in drugshandel. Weg vrienden, weg een deel van zijn familie, weg houvast. Geen snel geld meer. Hij keek naar zijn broek, een dure. Een van de weinige dingen die hem herinnerde aan hoe het was. Hij scrollde door zijn nieuwe telefoon, een gare, goedkope. Geen whatsappjes, zijn scherm was vrijwel leeg. Een paar mensen hadden zijn nieuwe nummer. Vincent was moe, leeg van het leven dat ie er al op had zitten, terwijl hij nog zo jong was. Hij wilde net als zijn neef zijn, alles ging hem makkelijk af, hij hoefde geen moeilijke dingen te doen en van het geld dat hij had verdiend, had hij nu een huis in Spanje gekocht.

Hij had het geprobeerd, maar was nu leeg. Leeg van de stress, van nachten doorhalen, van de achterdocht en het wantrouwen, van bekenden die het leven lieten, van het vastzitten. Het schreeuwen door de telefoon heen, als ie 's nachts opnam, want hij moest snel bezorgen. Zo niet, kwamen ze langs om klappen te geven. Vincent wreef met z'n hand over zijn gezicht. Hij dacht aan het gevoel van de koude stoep, toen ie daar lag in het holst van de nacht, bebloed, in pijn en alleen, doordat die ander hem te pakken had. Hij keek naar beneden, naar zijn benen, hij was altijd aan het rennen. Op de vlucht. Voor anderen, voor de politie. Hij dacht aan de stress van de cel, die nooit veilig voelde. Had zijn neef dit ook gehad, maar nooit verteld?

Toch zat ie nu blij te wezen, in zijn kleine woonkamer. Hij glimlachte en dacht aan zijn nieuwe kans. Hij was blij met zijn ankers; Ben en Mirya, mensen die hem hielpen dingen inzien. De laatste keer dat hij vastzat en dacht 'ik wil dit niet meer, ik kan dit niet meer', waren zij er ineens. Ze snapten hem, ze zeiden de juiste dingen. Niet allemaal aardig, maar tenminste wel straight. Soms kwam het verlangen naar het oude en het gemakkelijke weer om de hoek kijken. Maar dan trokken zij hem erdoor, al die weken al. Vincent kon altijd met ze bellen. Dat is fijn en belangrijk, want hij voelde zich alleen en eenzaam. Zoveel vrienden bleek hij toch niet te hebben in de wereld. Ze hielpen hem aan een baantje. Een vet baantje, dat eerlijk geld opleverde. Na veel gedoe, door die verdomde VOG. Maar het was gelukt. Hij had gister voor het eerst een loonstrook gehad, vandaag stonden er legale knaken op zijn rekening. Ben en Mirya lieten hem kennis maken met sport, een uitlaatklep. Hij was er een paar keer per week, keek uit naar die momenten. Knoopte zo nu en dan voorzichtig een praatje aan, maar vond het eng. Want altijd die achterdocht.

Vincent had om de hoek een koffietent, waar hij soms jonge moeders of vaders met een kind zag binnenkomen. Ooit wilde hij dat ook; na zijn schulden, na zijn palmboom. Een kind. Maar eerst zijn schulden afbetalen. Hij had een begin gemaakt en zou over drie jaar klaar zijn. Hij kroop door de tunnel, richting het licht. Hij droomde over het buitenland. Hij kon eindelijk weer dromen. Dat kon hij niet, vroeger zat zijn hoofd te vol met stress. Hij had op zijn muur een foto opgehangen van een palmboom. Hij wilde een palmboom zien. Het maakte eigenlijk niet uit waar die boom stond.

Vincent voelde zich opgelucht, zijn leven was nu overzichtelijk. Hij werkte overdag en sliep in de nacht. Hij was dankbaar voor de ongecompliceerdheid. Terwijl hij zich goed realiseerde hoe gecompliceerd dit was, een netwerkje van mensen hield zich met hem bezig. Zijn vangnet. Hij had beloofd hier ook wat voor terug te doen. Want hij had iets, wat weinig andere mensen hebben. Ervaring in een wereld die voor veel mensen onbegrijpelijk en ondoordringbaar is. Hij ging mensen behoeden voor die wereld en helpen om net als hij ook weer te leren dromen.

Drugsgerelateerde problematiek

2.1 Regisserende rol in drugshandel

Als input voor deze nota is er specifiek voor stad Utrecht een geïntegreerd beeld van gemeente en politie Midden-Nederland van drugscriminaliteit opgesteld. Om te komen tot dit beeld is gebruikt gemaakt van verschillende (kwalitatieve) analyses, rondetafel- en groeps gesprekken met professionals en burgers, verschillende onderzoeken en beleidsnota's. Dit geeft een gezamenlijk en actueel beeld voor onze stad. De belangrijkste bevindingen worden in dit hoofdstuk geschetst.

Utrecht speelt een regisserende rol in de (inter)nationale drugshandel. In totaal zijn zo'n 150 criminele samenwerkingsverbanden actief in Midden-Nederland⁴ waarvan 50 in de stad Utrecht. Het gaat hierbij naar schatting in totaal om enkele honderden personen die vaak onderling een relatie hebben. Ongeveer de helft van de criminele clusters in de stad Utrecht houdt zich bezig met de handel in cocaïne.⁵ Door Utrechtse wijkagenten worden verschillende criminele samenwerkingsverbanden genoemd met familierelaties, waarbij vooral broers en neven strafbare feiten plegen en in contact staan met andere personen met crimineel gedrag.⁶ Utrecht heeft met 38% van alle regionale politieregistraties het grootste aandeel in de politieregio Midden-Nederland met betrekking tot de handel in cocaïne (met name import en export). Er is ook in het aantal geregistreerde misdrijven 'handel in harddrugs' een stijging te zien tussen 2016 en 2020: van 49 naar 73. Het aantal verdachten van handel in harddrugs uit Utrecht is tussen 2016 en 2020 eveneens sterk toegenomen. Zo waren er in 2016 in totaal 61 verdachten en 130 in 2020.

⁴ Het betreft hier de politieregio die een gebied van 39 gemeenten beslaat (Gooi & Vechtstreek, Flevoland en Utrecht).

^{5, 6} Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden-Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

2.2 Excessief geweld

Uit politie informatie blijkt dat drugs de rode draad is in de georganiseerde criminaliteit.⁷ Zo zijn liquidaties (excessief geweld) vaak het gevolg van conflicten binnen de cocaïnehandel, en zijn er Utrechtse geweldsgroeperingen die zich specifiek verhuren voor liquidaties. Vanaf 2019 zijn er in Utrecht (voor zover bij ons bekend) 13 beschietingen geweest van panden (eind 2020 (be)trof er één een advocatenkantoor in Oudwijk), 4 schietincidenten richting personen en 6 handgranaatleggingen. In de periode van 2019 tot maart 2021 is daarnaast een aantal opslagplekken van wapens, onderdelen van explosieven gevonden en waren er andere incidenten. De locaties varieerden van woningen, garageboxen en park Transwijk waar een partij wapens en munitie ingegraven was. Uit politie-informatie blijkt dat in 2018 ook al delen van wapens en munitie zijn aangetroffen in Park Transwijk.

Er zijn verder signalen dat plofkraken worden gepleegd om je in te kopen in de drugswereld. In onze stad is in 2020 een 'plofkraakschool' ontdekt waar jonge jongens werden opgeleid voor het plegen van plofkraken in binnen- en buitenland. Veel van de internationaal actieve plofkrakers zijn woonachtig in Utrecht, zo komen 30 van de 77 in het land aangehouden plofkrakers in 2019 uit Utrecht, veelal uit Overvecht, Kanaleneiland en Hoograven.⁸

2.3 Criminele geldstromen

Criminele geldstromen zijn nauw verweven met de wereld van drugscriminaliteit.⁹ Wijkagenten zien dat bij bepaalde criminele samenwerkingsverbanden met familierelaties dat jeugdige familieleden vooral op straat strafbare feiten plegen, terwijl de oudere familieleden zich eerder richten op het witwassen van het crimineel verkregen geld.

Van alle criminele samenwerkingsverbanden maakt 50% voor het witwassen gebruik van één of meer bedrijven, op eigen naam of op naam van een ander. Ook 'kleinere' criminelen maken gebruik van dergelijke witwasmethoden. Facilitators in het witwassen bedienen vaak meerdere criminele samenwerkingsverbanden.¹⁰ Witwasgevoelige branches zijn onder andere, koeriersdiensten, horeca, kappers, schoonheidssalons, zorgbedrijven, verhuur van vastgoed, slotenmakers en autobedrijven. In 2020 zijn er 50 registraties van witwassen in Utrecht.¹¹ Dit betreft een sterke toename vanaf 2016, toen er nog maar 2 van dergelijke registraties waren.

Uit een gemaakte analyse van verdachte transacties tussen 2019 en eind maart 2021 komt naar voren dat in die periode 1669 transacties verdacht zijn verklaard, waarmee ruim 128 miljoen euro is gemoeid. Bij deze transacties zijn 42 rechts- en 238 natuurlijke personen betrokken.¹² Van de 42 rechtspersonen die betrokken zijn bij de verdachte transacties betreft het voor het overgrote deel eenmanszaken.

7 - 12 Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden-Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

De hoeveelheid bedrijven in Utrecht die (tevens) koeriersdiensten aanbieden is opvallend hoog. Er zijn niet alleen relatief veel verdachte transacties in de vastgoedsector in Utrecht, ook professionals geven aan dat het witwassen van crimineel vermogen in Utrecht door aan- en verkoop van vastgoed plaatsvindt. Zij geven tevens aan dat er nog geen goed zicht is op bemiddelaars in dit vastgoed.

Er wordt tegenwoordig voornamelijk geld witgewassen door middel van underground banking (internationale geldhandel zonder tussenkomst van banken). In Utrecht vindt veelvuldig overdracht van crimineel geld plaats middels underground banking, met name naar het buitenland.¹³ Ook worden (kwetsbare) mensen geworven als geldezel of om geld wit te wassen wat verkregen is met drugscriminaliteit. Overigens wordt een deel van de criminele opbrengsten ook via legale geldwisselkantoren naar het buitenland verzonden.

In Utrecht bestaat de top 3 branches met meeste verdachte transacties (meldingen van de Financial Intelligence Unit (FIU)) uit: de autobranche, koeriersdiensten en verhuur van onroerend goed. Sommige bedrijven binnen de autobranche zijn betrokken bij drugscriminaliteit. Het gaat om verschillende soorten activiteiten waaronder bijvoorbeeld het inbouwen van verborgen ruimtes in voertuigen voor het vervoer van geld of drugs en witwassen. Bedrijfenterrein Nieuw Overvecht bevat relatief veel autobedrijven, waar verschillende vormen van deze criminaliteit geconstateerd zijn.

¹³ Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden-Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

2.4 Onlinewereld en social media

In de rondetafelgesprekken met professionals en burgers komt de rol van online platforms en social media in de drugscriminaliteit naar voren. Zij geven aan dat het handelen en het aanschaffen van drugs sterk wordt vergemakkelijkt door online platforms en het dark web. Digitale criminaliteit heeft een laag opsporingspercentage, terwijl we wel een stijging van het aantal aangiften en meldingen zien (cybercrime:¹⁴ van 86 in 2019 naar 166 in 2020). Het is voor jongeren door social media en smartphones vrij gemakkelijk om een handeltje op te zetten. Dit beeld wordt bevestigd door de al eerder aangestipte onderzoeken van Straatwaarde(n)¹⁵ in Utrecht en Utrecht-Zuid. Afspraken voor drugsdeals worden volgens professionals onder meer via WhatsApp, Snapchat en Telegram gemaakt. Ook gebruiken ze WhatsApp groepen om door te geven waar de politie rijdt. Social media kunnen hiernaast ondersteunend zijn aan het rekruteringsproces van jonge aanwas, omdat zij een platform bieden waar influencers te zien zijn met grote sommen geld. “Daar zijn pakken geld te zien, het is een promotiekanaal.”

Ten opzichte van andere steden valt in Utrecht vooral op dat er veel familierelaties zijn.

2.5 Jonge personen en families in de (drugs)criminaliteit

In Utrecht zien we wat we in heel Midden-Nederland zien, namelijk een explosieve bevolkingsgroei. In de periode 2012-2021 is de Utrechtse bevolking het hardst gegroeid van de G4. Volgens de prognoses zal Utrecht ook het hardst blijven groeien van de G4, namelijk 22,9% ten opzichte van 6,6% landelijke groei (bijna 3,5x zoveel). De groep jongeren en jongvolwassen onder de 30 jaar is in de periode 2012-2021 ook veel harder gegroeid in Utrecht dan in de rest van de G4 en Nederland gemiddeld. Dit is vaak de leeftijd waarop je door ‘de grote jongens’ de drugswereld in wordt verleid.

Het absolute aantal van drugsmisdrijven verdachte jongeren onder de 18 jaar is sterk toegenomen tussen 2016 en 2020, van 7 naar 30.¹⁶ Ook breder (dus kijkend naar alle misdrijven) is er in Utrecht een opvallende toename van het relatieve aantal minderjarige verdachten van 18 naar 25 per 1.000 inwoners, dit is na Amsterdam (32 per 1.000 inwoners) het hoogste van de G4. Hiernaast valt Utrecht op met een stijging van 11% van jongvolwassen daders tussen 2015-2020, de sterkst van de 25 grootste gemeente in Nederland (Van der Laan, Beerthuizen en Boot, 2021).

In de rapportage van bureau Broekhuizen komt naar voren dat er verschillende criminele samenwerkingsverbanden met familierelaties in Utrecht zijn. Ten opzichte van andere steden valt in Utrecht vooral op dat er veel familierelaties zijn. Die families hebben de kernmerken van een ‘crimineel systeem’.

14 Cybercrime betreft criminaliteit die gepleegd wordt met een ICT-middel (een computer, smartphone, smartwatch of tablet), gericht op een ander ICT-middel

(<https://www.vraaghetdepolitie.nl/misdaad-en-geweld/oplichting/wat-is-cybercrime.html>). Van de verschillende categorieën cybercrime wordt fraude met bankgegevens/internetbankieren het meest geregistreerd.

15 Onderzoek Straatwaarde(n), Adjiembaks e.a., 2019.

16 Het gaat hier niet perse om unieke verdachten. Het is mogelijk dat één jongere als verdachte bij verschillende misdrijven meetelt.

Bij bezit harddrugs en bezit softdrugs zijn relatief de meeste verdachten 18 t/m 24 jaar (gevolgd door 25 tot 35 jaar). En bij handel in softdrugs en het vervaardigen van softdrugs zijn relatief de meeste verdachten 25 tot 35 jaar (gevolgd door 18 tot 25 jaar). Dit is vergelijkbaar met andere gemeenten.

Uit een recente analyse van politie blijkt dat jongeren uit jeugdgroepen contact hebben met mensen die zich bezighouden met plofkraak, drugshandel en excessief geweld.¹⁹ In Utrecht zijn er bij de politie 12 jeugdgroepen bekend bestaande uit in totaal zo'n 125 personen. Bij 6 van deze jeugdgroepen zijn duidelijke linken met zwaardere criminelen te zien. Kenmerkend is dat het gaat om fluïde netwerken, die continu veranderen in samenstelling, omvang en onderlinge samenhang.

Uit landelijk onderzoek van de politie blijkt, dat hoe jonger de leeftijd bij het plegen van een eerste delict, hoe groter het risico op meer misdrijven in de toekomst en een lange criminele carrière.²⁰ Deze jonge personen die starten met relatief kleine delicten, lopen het risico om uiteindelijk door te groeien als grotere speler in de georganiseerde (drugs)criminaliteit. Het lukt nu nog onvoldoende om te zien wanneer en hoe deze jongeren en jongvolwassenen doorgroeien naar de zwaardere vormen van (drugs) criminaliteit benadrukken Weijers, Ferwerda & Roks (*Verharding van de jeugdcriminaliteit. Het probleem van de potentiële doorgroeier, 2021*). Vanuit zorgen om verharding van de jeugdcriminaliteit beschouwen zij deze potentiële doorgroeiers als de meest zorgelijke.

Utrecht heeft van de G4 steden relatief de meeste verdachten van handel in harddrugs door jongeren en jongvolwassenen.¹⁷ In Utrecht worden van dit delict met name 18 tot 25 jarigen verdacht (46%) gevolgd door 25 tot 35 jarigen (25%).¹⁸ Terwijl bij de andere G4-gemeenten met name wat oudere inwoners van de handel in harddrugs verdacht worden. De 18 tot 25 jarigen nemen in die gemeenten slechts 22-30% van de handel in harddrugs 'voor hun rekening'.

17 - 19 Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden-Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

20 Landelijk onderzoek jeugdcriminaliteit door politie (periode 2015 – 2019).

2.6 Problemen in de wijken

Ondermijnende criminaliteit speelt in heel de stad. Over een periode van een aantal jaar komen duizenden meldingen over verschillen criminele activiteiten naar voren.²¹ Uit de jaarlijkse rapportages van Meld Misdaad Anoniem (MMA) blijkt dat het grootste deel van de meldingen gaan over drugs. Het aantal MMA-meldingen drugsmisdriven is gestegen van 75 in 2016 naar 179 in 2020.

Op bepaalde plekken in de stad zien we terug dat de voedingsbodem voor drugsgerelateerde criminaliteit groter is. Dit is bijvoorbeeld het geval in Overvecht, Noordwest en Zuidwest. Dit hangt samen met stapeling van problematiek als schulden, gezondheidsproblemen, verslaving, kansenongelijkheid. Dit kan leiden tot het ontbreken van (het zien van) perspectief en daardoor het risico van de aantrekkingskracht van de drugsgerelateerde criminaliteit. Ook is er een aantal plekken die aantrekkelijk zijn voor criminele activiteiten. Er zijn partners in de bovenwereld nodig om criminele activiteiten te verhullen en te faciliteren. De coronacrisis heeft grote (financiële) impact op ondernemers en hun bedrijven en dat kan hen kwetsbaar maken voor criminele inmenging. Verschillende partijen, waaronder het Strategisch Beraad Ondermijning (SBO) en de NCTV waarschuwen voor mogelijke infiltratie van crimineel geld na corona, bijvoorbeeld via overnames in de horecabranche.

Het aantal MMA-meldingen drugsmisdriven is gestegen van 75 in 2016 naar 179 in 2020.

In de rapportage van Bureau Broekhuizen wordt ingegaan op zes wijken die opvallen als het gaat om drugs(gerelateerde)criminaliteit. Zo komt Overvecht o.a. naar voren als pleegplaats van het vervaardigen van softdrugs en zien we een grotere voedingsbodem, voor met name jongeren, om open te staan voor een carrière in de drugscriminaliteit. Specifiek op het bedrijventerrein Nieuw Overvecht zien we een oververtegenwoordiging van ondernemers en ondernemingen in relatie tot criminele activiteiten en strafrechtelijke onderzoeken. Er zijn specifieke tekenen die wijzen op een criminogene autobranche en er zijn bedrijven die criminaliteit faciliteren terwijl bonafide ondernemers worden benadeeld.²²

Zuid valt op vanwege het hoge aantal verdachten van handel in harddrugs (43 in 2020). Ook is er een criminele jeugdgroep actief. Ook Noordwest heeft relatief een hoog aantal verdachten van handel in harddrugs (39) en daar is relatief een hoog aantal meldingen van drugsmisdriven bij Meld Misdaad Anoniem. Ook hier geldt dat er een relatief groot risico is voor met name jongeren om terecht te komen in de (drugs)criminaliteit.

21 - 22 Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden – Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

Over de Amsterdamsestraatweg is onlangs een rapport verschenen (*“De Amsterdamsestraatweg – Rapportage over overlast en ondermijning”*) waaruit blijkt dat er sprake is van zowel een schaduw economie als drugsgerelateerde criminaliteit in het gebied. Op de Amsterdamsestraatweg zijn er vanaf juli 2014 tot mei 2021 in totaal 30 panden (van de in totaal 200 panden in de hele stad) gesloten door de burgemeester vanwege een gevaar voor de openbare orde o.a. vanwege illegaal gokken, faciliteren van criminele activiteiten en witwassen/underground banking.²³ Ook blijkt uit het rapport dat er van verschillende bewoners en professionals signalen zijn dat er verschillende bedrijven zijn die, los van corona, te weinig klanten lijken te hebben om te kunnen blijven bestaan. Hoewel voorzichtigheid geboden is om, zeker op brancheniveau, aan te nemen dat er sprake is van witwassen bij deze bedrijven, blijft overeind staan dat voor een aantal zaken vestiging op Amsterdamsestraatweg relevanter lijkt dan het terugverdienen van de bedrijfskosten.²⁴ Tot slot zijn er ook in dit gebied meerdere signalen van drugshandel op straat.

23 Drugscriminaliteit Utrecht 2021 – Een geïntegreerd beeld van de gemeente Utrecht en politie Midden – Nederland, Bureau Broekhuizen, Amersfoort, juni 2021.

24 Rapport Amsterdamsestraatweg, Lokale Zaken/ Gemeente Utrecht, 2021.

Gebieden

Noordwest

- **Criminele geldstromen**
Witwassen, underground banking.
- **Excessief geweld**
Handgranaatleggingen, schietpartij.
- **Criminele families**
Woonachtig in de wijk.
- **Criminele jeugd**
Jongeren hebben contact met criminelen rondom plofkraken/drugs/excessief geweld.

West

- **Criminele geldstromen**
Witwassen.
- **Excessief geweld**
Beschiëting van pand, opslagplek van wapens.

Vleuten - De Meern

- **Criminele geldstromen**
Witwassen.

Leidsche Rijn

- **Criminele geldstromen**
Underground banking.
- **Excessief geweld**
Handgranaatlegging.
- **Criminele families**
Woonachtig in de wijk.

Centrum

- **Drugs**
Relatief veel verdachten bezit soft/harddrugs.
- **Excessief geweld**
Pleegplaats meeste verdachte wapengerelateerd geweld.
- **Criminele geldstromen**
Witwassen – faciliterende branches (horeca).

Overvecht

- **Criminele geldstromen**
Witwassen.
- **Excessief geweld**
Handgranaatleggingen, beschiëting van pand, opslagplek van wapens.
- **Plofkraken**
Plofkrakers afkomstig uit de wijk en loodsen/garageboxen voor opslag van materialen/auto's, faciliterende autobedrijven en trainingslocatie.
- **Mensenhandel**
Mogelijk criminele uitbuiting van kwetsbare bewoners.
- **Criminele families**
Woonachtig in de wijk.
- **Criminele jeugd**
Zwaardere criminelen ronselen jongeren voor klusjes, jongeren hebben contact met criminelen rondom plofkraken/drugs/excessief geweld.

Oost

- **Criminele geldstromen**
Underground banking, spookbewoning.
- **Excessief geweld**
Beschiëting kantoorpand.

Zuid

- **Excessief geweld**
Handgranaatleggingen, beschiëting van pand.
- **Plofkraken**
Plofkrakers afkomstig uit de wijk.
- **Criminele jeugd**
Woonachtig in de wijk en in bepaalde mate georganiseerd crimineel.

Zuidwest

- **Criminele geldstromen**
Witwassen.
- **Excessief geweld**
Schietpartijen.
- **Plofkraken**
Plofkrakers afkomstig uit de wijk.
- **Criminele families**
Woonachtig in de wijk.
- **Criminele jeugd**
Woonachtig in de wijk en in bepaalde mate georganiseerd crimineel, zwaardere criminelen ronselen jongeren voor klusjes.

Doorbreken criminele carrières

Sommige jongeren en jongvolwassenen kiezen bewust voor het snelle geld en een criminele carrière, anderen worden misleid en gemanipuleerd en als ze eenmaal in de wereld zitten, is het lastig er weer uit te komen. Jonge personen met een licht verstandelijke beperking zijn extra kwetsbaar om geronseld te worden. Jonge personen die starten met relatief kleine delicten, lopen het risico om uiteindelijk door te groeien als grotere speler in de georganiseerde (drugs)criminaliteit.

3.1 Bestaande aanpak: voorkomen jonge aanwas en potentiële doorgroeiers

Het voorkomen van jonge aanwas in de drugsgelateerde criminaliteit is een speerpunt binnen de regionale aanpak “Wie praat die gaat” in Midden-Nederland, waar Utrecht onderdeel van uit maakt. Voorkomen dat iemand (verder) het criminele pad op gaat, is natuurlijk veruit het beste. Dus we blijven vol inzetten op het beter in beeld krijgen en houden van de jonge aanwas en op preventie via voorlichting in het basisonderwijs (Kapot Sterk), jongerenwerk, sportprogramma's, buurtteams, moedernetwerken etc.

Wanneer iemand vaker in beeld is gekomen bij politie en justitie en er zorgen bestaan, is het mogelijk om iemand lokaal op te nemen in een persoonsgerichte aanpak. Daarvoor zijn er lokale PGA experts die hulp en begeleiding op maat bieden. Dit blijven we doen. Dat geldt ook voor de mogelijkheid om criminele jongeren met multiproblematiek te koppelen aan een regisseur van het (regionale) zorg- en veiligheidshuis. Hierbij gaat het om Top X jongeren,

die vaker en hardnekkiger met politie en justitie in beeld komen. Hierbij gaat het altijd om 1 op 1 aandacht en focus van alle partners waarbij via een combinatie van repressieve en preventieve maatregelen wordt getracht recidive te doen voorkomen en een beter perspectief te bieden. In totaal zijn er in Utrecht rond de 100 (risico) jongeren in een dergelijke aanpak. Door de criteria die eerder gezamenlijk zijn vastgesteld en de beschikbare capaciteit bij partners, betekent dit dat nu alleen ruimte is voor jongeren tot 23 jaar en er wordt niet specifiek gekeken naar drugscriminaliteit.²⁵

²⁵ Criteria van de TopX, vastgesteld in het regionaal partneroverleg.

Onderwijsprogramma Kapot Sterk in groepen 8

Met het programma maken gemeente, politie en OM bij de jonge jeugd een begin met het bouwen aan weerbaarheid tegen de invloed van drugsgerelateerde criminaliteit. In de lessen komt aan bod wat de consequenties van een criminele loopbaan zijn, hoe kinderen groepsdruk kunnen weerstaan en hoe ze subtiele rondselpraktijken kunnen herkennen. Misschien nog wel belangrijker komt aan bod waar kinderen zelf van dromen en wat ervoor nodig is om die dromen waar te maken. De lessen worden gegeven door 'hoofdrolspelers', mensen die ervaring hebben met de verschillende kanten van drugsgerelateerde criminaliteit zoals de officier van justitie, wijkagent, jongerenwerkers, HALT-medewerkers en positieve rolmodellen uit de wijk.

Persoonsgerichte aanpakken 'top Zuid'

Vanuit het regionale programma 'Straatwaarde(n)' is er extra versterking op persoonsniveau, specifiek voor mensen die in beeld komen voor drugscriminaliteit. Want daar komt het vaak op neer: 1 op 1 persoonlijke aandacht en dat een regisseur (met inachtneming van de privacyregels) een totaaloverzicht heeft van wat er allemaal speelt in het leven van deze personen. Alleen dan kan je het verschil helpen maken. In de wijk Zuid (Kanaleneiland, Hoograven, Rivierenwijk) krijgen tien jongeren vanuit het programma Straatwaarden 'extra aandacht' vanuit verschillende instanties. Er is op dit moment onvoldoende capaciteit om meer dan 10 jongens deze intensieve aanpak te geven, de overall regie wordt gevoerd vanuit het zorg- en veiligheidshuis. Doen wat nodig is: soms inzetten op opsporing om iemand aan te houden, soms inzetten op motivatie om iemand te bewegen naar een ander leven, soms verschillende instanties aan elkaar verbinden om beter samen te werken (om het repressieve net te sluiten of de preventieve kanten te verbinden).

3.2 Extra impuls op voorkomen doorgroei in drugsgelateerde criminaliteit

Naast de bestaande inzet op de jonge aanwas en potentiële doorgroeiers wordt vanuit de veiligheidspartners OM, Politie, reclassering en DJI uiteraard ook vol ingezet op de aanpak van 'de zware jongens' in de georganiseerde criminaliteit (beroepscriminelen).

De groep waar op dit moment te weinig gezamenlijke gefocuste aandacht naar uit gaat, is de groep die er in feite tussen zit, de doorgroeiers in drugsgelateerde criminaliteit: personen met crimineel gedrag, maar nog niet de zwaarste categorie. Het gaat veelal om jongeren/jongvolwassenen (leeftijdsindicatie 16-27 jaar). Een belangrijke groep om op casusniveau oog voor te hebben, om te voorkomen dat een nieuwe generatie te ver doorgroeit in de criminaliteit met alle maatschappelijke gevolgen van dien. Ook voor deze groep gaat het om repressie én preventie, grenzen stellen én perspectief bieden. Het aanbod (en begeleiding) is vaak anders of specifieker voor deze groep (bijvoorbeeld 'banen met status'). Vooral inzetten op motivatie zal hierbij cruciaal zijn en soms lange adem vragen. Het begint natuurlijk allereerst met deze groep nader in beeld brengen. De interventies die hieronder zijn genoemd die persoonsgericht worden ingezet, kunnen dan ook pas daadwerkelijk starten op het moment dat we de groep in kaart hebben gebracht, dat vraagt veel analysewerk en een voortdurend gesprek over wat wel en niet wettelijk deelbaar is aan informatie tussen partners.

Vooraf inzetten op motivatie zal hierbij cruciaal zijn en soms lange adem vragen.

Versterken preventie

De voorlichtingsprogramma's van Kapot Sterk gaan we doorontwikkelen en daarmee niet alleen inzetten in het basisonderwijs maar ook in het VO, MBO en Speciaal en Bijzonder Onderwijs. We gaan ook een aantal nieuwe interventies verkennen samen met onder meer Jongerenwerk, Buurtteams, Onderwijs en HALT, waaronder inzet van een jongerenrechtbank en de zogenaamde meidenaanpak.

Verkenning 'Jongerenrechtbank'

In samenwerking met Halt, onderwijs, politie, OM en rechtbank verkennen we de mogelijkheid van een pilot met een zogeheten jongerenrechtbank in de wijken. Dit houdt in dat jongeren die een bepaalde afspraak of norm hebben geschonden de kans krijgen om zich te verantwoorden voor een 'rechtbank' van leeftijdsgenoten en hierbij kan (in specifieke gevallen) voorkomen worden dat ze meteen in het strafrechtelijke systeem belanden. Hierbij wordt het perspectief van de dader, slachtoffer en de omgeving bij elkaar gebracht. De jongerenrechtbank is een privaat initiatief dat in samenwerking met het OM, politie, rechtbank, lokale advocatuur en scholen is vormgegeven en op meerdere plekken in het land inmiddels draait, waaronder in Eindhoven en Rotterdam.²⁶ We benadrukken dat dit aanvullend is op het strafrecht en niet in de plaats komt van.

²⁶ www.jongerenrechtbanken.nl

Meiden aanpak, training en begeleiding voor vrouwen in de aanpak van drugsgelateerde criminaliteit – in samenwerking met programma Straatwaarde(n)

In onze huidige aanpakken en door de vele gesprekken met lokale professionals horen en zien we, dat (veelal minderjarige) meisjes soms een grotere rol hebben in de drugsgelateerde criminaliteit dan gedacht. Deze rol is nog niet tot in de diepte onderzocht, toch zien we dat de rol bestaat en dat er voorbeelden zijn van meiden die (on)bewust en of onder druk faciliteren in de drugshandel. Dit doen zij door bijvoorbeeld auto's op hun naam te zetten of door pinpassen uit te lenen voor het witwassen van drugsgeld (geldezels). In een van onze recente onderzoeken werd een kwetsbaar meisje, dat in begeleid wonen was ondergebracht, aangehouden als faciliteerder omdat zij haar kamer beschikbaar stelde voor het afwegen en verpakken van drugs.

Hoe moeilijk ook, het is essentieel om het netwerk rondom deze meisjes te betrekken. We richten ons op moeders die wel zien dat hun kind in de drugshandel gezogen wordt, maar geen handelingsperspectief zien. We zetten trainingen op waarbij we moeders allereerst helpen signalen te herkennen.

Meer zicht op en integrale aanpak van doorgroeiers

De huidige persoonsgerichte aanpakken willen we - in samenhang met programma Straatwaarde(n) en in de pilot Jouw Uitweg - verbreden door ook de jongeren van circa 23-27 jaar in de aanpak op te nemen. Daarbij maken we steeds onderscheid tussen de lokale PGA (waar de gemeente zelf beter op kan sturen en regie op heeft) en de casuïstiek die zodanig complex is dat deze richting het zorg- en veiligheidshuis gaat voor regie (waarbij meer partners zijn betrokken, dat vraagt voortdurende afweging op beschikbare capaciteit). In de praktijk werkt dit volgens een escalatiemodel waarbij voor de meest complexe casuïstiek wordt geëscaleerd naar het zorg- en veiligheidshuis voor specifieke expertise en specifieke partners in het zorg- en veiligheidsdomein.

We willen - gezien het huidige tijdsgewricht en de grote risico's van toename excessief geweld - meer gezamenlijke, gelijktijdige en gefocuste aandacht hebben voor deze groep doorgroeiers in (drugs)criminaliteit die verschillende organisaties nu (noodgedwongen) los van elkaar tegenkomen in hun werk. Ze worden gelieerd aan drugscriminaliteit (of hieraan gerelateerd excessief geweld), hebben een netwerk binnen de drugswereld en er is sprake van multiproblematiek. Dit beoordelingskader werken we samen met onze partners in de strafketen, sociaal domein, zorg (GGZ en verstandelijk gehandicaptenzorg/VGZ), forensische zorg en met het RIEC en ZVHRU nader uit. Op basis daarvan brengen we de groep in beeld waarbij het bij eerste schattingen op basis van de huidige cijfers om enkele honderden gaat in de stad Utrecht. Naast informatie uit het zorg en veiligheidsdomein, willen we ook een 'ronde in de wijk' doen om informatie op te halen bij professionals (en bewoners/ondernemers).

Met alle partners langere tijd durven te focussen op deze groep is cruciaal. Niet de aanpak of organisaties staan centraal, maar de persoon en diens gezin/sociale netwerk, problematiek en mogelijkheden. Ook dit klinkt makkelijker dan het is: voor het motiveren zijn dedicated mensen nodig die deze jongeren/jongvolwassenen, die veelal niets met de overheid te maken willen hebben, een spiegel kunnen voorhouden en in beweging kunnen krijgen. Voor het hulpaanbod kijken we of voor deze groep specifiekere hulp nodig is.

Tegelijkertijd staat de capaciteit bij alle partners onder druk dus de wijze waarop dit vorm gegeven gaat worden, werken we gezamenlijk uit. Om een gedegen integrale persoonsgerichte aanpak voor een grote groep te kunnen neerzetten, is meer capaciteit nodig bij alle partners waaronder gespecialiseerde PGA experts lokaal en procesregisseurs in het ZVHRU.²⁷

Met de inzet van een proces- en casusregisseur rondom deze jongeren/jongvolwassenen die 'vasthoudt en niet loslaat', creëren we – net als bij andere PGA's - een sluitend vangnet met alle partners.²⁸ Dit betekent dat de casusregisseur ervoor zorgt dat alle partners de neuzen dezelfde kant op hebben en interveniëren vanuit een gezamenlijk plan, ziet waar de gaten vallen en waar nodig de persoon aan de hand meeneemt. Het plan is altijd maatwerk: de omstandigheden, problemen en talenten van de personen waar het om gaat zijn tenslotte ook uniek. Dit vraagt verbinding en flexibele inzet vanuit GGZ, zorg- en veiligheidsdomein en de bestuurlijk juridische, civiele- en strafrechtelijke keten. De PGA expert van de gemeente houdt, zo lang als nodig, de regie op de persoon, ongeacht of deze in detentie raakt, verder afglijdt of juist op de goede weg begint te raken.²⁹ Daarbij is het van belang om tijdig op- én af te schalen tussen de lokale aanpak en het ZVHRU.

Er zijn meer mensen nodig en soms ook andere: om met deze (soms manipulatieve) groep om te kunnen gaan vraagt bepaalde competenties. Als de jonge aanwas bijvoorbeeld niet ziet dat er grenzen worden gesteld aan hun voorbeelden (de doorgroeiers) heeft preventie ook minder effect. Je moet stevig in je schoenen staan en veel ervaring hebben met de doelgroep. Het kunnen aangeven van grenzen, het praten van de taal van de straat (en vooral laveren tussen de straat en de staat).

27 Procesregisseurs in het ZVHRU coördineren de domeinoverstijgende samenwerking in dit netwerkverband en zitten de casusoverleggen voor; PGA experts vanuit de gemeente vervullen de rol van casusregisseur.

28 Inzichtelijk wordt gemaakt hoeveel capaciteit hiervoor nodig is.

29 Deze personen blijven minstens een jaar na het plegen van hun laatste delict in de aanpak en dus onder regie

Het vraagt tot slot ook binnen de gemeente om gezamenlijke focus en bepalen wat nodig is vanuit de verschillende organisatieonderdelen om deze groep te motiveren naar een ander leven met een ander perspectief. Er is inhoudelijk passend aanbod nodig op het gebied van onderwijs, werk, dagbesteding, (forensische) zorg etc. Hierbij is specifiek aandacht nodig voor passende begeleiding en aanbod voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB).

Jouw Uitweg

Het doel van de interventie 'Jouw Uitweg', een nieuw op te zetten pilot (gezamenlijk met Straatwaarde(n)), is jongeren een handreiking te bieden om voortijdig uit de drugswereld te stappen zonder gezichtsverlies en hun leven weer op de rit te krijgen. Deze jongvolwassenen hebben vaak LVB problematiek en kunnen de gevolgen van hun daden niet overzien, maar zijn wel streetwise dus wekken vaak een andere indruk. En juist omdat ze volwassen zijn en bepaalde toezichten ontbreken die bij minderjarigen wel mogelijk zijn, maakt dit ze extra kwetsbaar.

Het feit dat een dergelijke familie tegelijkertijd in beeld is bij verschillende instanties in plaats van ongecoördineerd dan wel niet volgtijdelijk, maakt al enorm veel verschil.

Focus op en integrale aanpak van criminele families

Om de patronen van intergenerationele criminaliteit te doorbreken, stevig op te treden waar het moet en waar het kan gezinsleden een ander perspectief te bieden, is nodig dat we met zorg- en veiligheidspartners gezamenlijk focussen op een aantal families. Ieder vanuit zijn eigen verantwoordelijkheden, maar wel met een gezamenlijk gesteld doel. Dat gebeurt nu niet.

Er is soms zorg of jeugdbescherming in deze families, soms woonoverlast, het kan zijn dat leerplicht de familie in beeld heeft. Maar de RIEC-partners hebben dezelfde familie ook in beeld. Binnen de huidige wettelijke kaders van de samenwerking binnen en tussen het RIEC en de Zorg- en Veiligheidshuizen gaan we op zoek naar ruimte en betere afstemming in de systeemgerichte aanpak van (ernstig overlastgevende³⁰ en) criminele families.

³⁰ Voor zover er sprake is van overlap en/of ondermijnende drugscriminaliteit.

We richten ons samen met de partners binnen het RIEC en ZVHRU op het opstellen van integrale (risico)analyses en het beter gebruik maken van elkaars interventiemogelijkheden.

Ook hier geldt focus: we kunnen met de betrokken instanties niet op alle families intensief inzetten. Er moeten (informatie- en risicogestuurd) keuzes worden gemaakt om vervolgens onder eenduidige regie (en met inachtneming van ieders bevoegdheden) alle partijen samen te brengen die nodig zijn om grenzen te stellen (de zicht- en voelbare effecten in de wijk te doen stoppen) en perspectief te bieden (voor individuele leden van deze families). We doen dit samen met onze veiligheidspartners, sociaal domein, zorg (GGZ en verstandelijk gehandicaptenzorg/VGZ), forensische zorg en met het RIEC en/of het Zorg- en Veiligheidshuis. Het is lastig op voorhand te zeggen wat er precies gaat worden ingezet aan interventies, maar het feit dat een dergelijke familie tegelijkertijd in beeld is bij verschillende instanties in plaats van ongecoördineerd dan wel niet volgtijdelijk, maakt al enorm veel verschil.

Intergenerationele criminaliteit

Een van de redenen voor het zogenoemde Dalton-effect (zie Beke e.a.) is het op jonge leeftijd internaliseren van crimineel gedrag. In families waarin één of beide ouders zich schuldig maken aan criminaliteit, zullen de kinderen dit steeds normaler gaan vinden als beide ouders dat veelvuldig en voor het kind merkbaar (denk aan detentie) doen (Farrington et al., 2001; Van de Rakt et al., 2006). Criminele kennis en kunde kunnen in gezins- en familieverband gemakkelijk en veilig worden uitgewisseld (Ferwerda, 2016).

Wat is een crimineel systeem? Als wij het hebben over een crimineel systeem dan denken wij aan een netwerk waarin meerdere leden zich schuldig maken aan crimineel gedrag en/of het netwerk profiteert mee van de criminele opbrengsten. Binnen deze gesloten systemen is sprake van het plegen van ernstige vormen van ondermijnende criminaliteit (voornamelijk drugs gerelateerde criminaliteit), binnen de laatste vijf jaar. Er is in het kader van een familie sprake van intergenerationele overdracht én er groeien minderjarige kinderen op binnen deze familie. Zij wanen zich onaantastbaar in de wijk, en dragen daardoor met hun houding en gedrag negatief bij aan het veiligheidsgevoel van de overige bewoners. Er kunnen andere aspecten zijn, die hierboven niet beschreven zijn, die toch aanleiding geven om een crimineel systeem aan te pakken. Maatwerk is hierin de sleutel. Niet iedere crimineel systeem heeft dezelfde verschijningsvormen en heeft éénzelfde aanpak of interventie nodig.

3.3 Nadere invulling van de persoonsgerichte aanpak

Een integrale aanpak op een specifieke zorgelijke groep doorgroeiers waarbij grenzen stellen en perspectief bieden wordt gecombineerd, krijgt vorm via verschillende interventies waarvan een aantal hiervoor al zijn genoemd. In deze paragraaf werken we nog enkele andere onderdelen van de persoonsgerichte aanpak uit, om - vooruitlopend op het uitvoeringsprogramma - nog meer beeld te krijgen bij de aanpak die we willen vormgeven met verschillende partners.

Nieuw te ontwikkelen interventies zijn bijvoorbeeld:

1. Motivatie en contact: Inzet op een netwerk van credible messengers

Om vat te krijgen op moeilijk bereikbare jongeren en jongvolwassenen, op straat dan wel in detentie, gaat Utrecht experimenteren met de ontwikkeling van een netwerk van wat sommige 'verbindingsofficieren'³¹ noemen en anderen 'credible messengers' (letterlijk vertaald 'geloofwaardige boodschappers').³² Deze bij de problematiek van de stad betrokken rolmodellen spreken de taal van de straat, hoeven niet van de gemeente te zijn, hebben geen 9 tot 5 mentaliteit, hebben vaak een achtergrond waaraan de doelgroep zich kan spiegelen en hebben de levenservaring (al dan niet doordat ze zichzelf ontworsteld hebben uit een ingewikkelde situatie dan wel criminaliteit) en daarmee geloofwaardig om te kunnen aanspreken en motiveren. Ze laveren in feite tussen de straat en de staat.

Door reclassering/3RO³³ wordt samen met de gemeente naar mogelijkheden gekeken om een aanpak te ontwikkelen waarbij vrijwilligers en of rolmodellen bijvoorbeeld uit eigen kring van de betreffende persoon worden ingezet om deze personen te ondersteunen en te motiveren.

Buddynetwerk; een andere kijk op de wereld

Ook wordt gedacht aan het opzetten van een netwerk van buddy's vanuit het bedrijfsleven en de overheid (en op alle niveaus, juist ook directeurs en bestuurders) die zich willen verbinden aan één van deze jongens en/of meiden. Dat zal eerder het geval zijn bij de jonge aanwas dan bij de groep doorgroeiers, maar ook daar zou het op bepaalde momenten ingezet kunnen worden. Het werkt twee kanten op en aandacht loont altijd. Het geeft zowel deze jonge mensen als de betreffende buddy de mogelijkheid om een kant van het leven te zien die ze vaak niet kennen. Of het nu gaat om werk, sport of vrijetijdsbesteding.

2. Werkgelegenheidsoffensief

De ervaring leert dat veel van deze personen om verschillende redenen nog niet 'job ready' zijn. Ze hebben een plek nodig die zicht geeft op een loopbaan en perspectief en ze hebben vaak vooral veel begeleiding en inzet op motivatie nodig. Daarnaast is er veel onduidelijkheid over voor welke banen wel of niet een VOG nodig is en wordt de VOG als een belemmering ervaren om aan het werk te kunnen.

31 Publicatie "betekenis van een verbindingsofficier" in 2016, Jeroen van den Broek en Jan Dirk de Jong, Partner in Crime

32 Bij de aanpak van drugscriminaliteit is de gemeente Amsterdam een project hierop gestart waar we willen leren van de bevindingen en die meenemen in onze aanpak.

33 Reclassering werkt al met de inzet van vrijwilligers binnen de interventie Cirkels van Ondersteuning, Samenwerking en Aanspraakbaarheid (COSA). Het betreft een intensief begeleidingstraject bij re-integratie van specifieke daders. Samen met reclassering willen we verkennen of dit mogelijk is bij de aanpak van doorgroeiers.

Samen met het RIEC, ministerie van J&V bekijken we hoe we jongeren en professionals kunnen voorlichten over de (on)mogelijkheden rondom de VOG. Zo wordt er een webinar voor jongeren en professionals georganiseerd en een toolkit ontwikkeld voor professionals zodat zij jongeren goed kunnen voorlichten. We zijn met het ministerie van J&V in gesprek over de mogelijkheden om een pilot te starten waarbij drempels voor het verkrijgen van een baan worden weggenomen.

VOG

We willen samen met het ministerie van J&V en het RIEC de mogelijkheid verkennen om voor jongeren die uit de criminaliteit willen stappen te helpen met het vinden van een baan. Het idee is dat jongeren met een justitieel verleden, die uit de criminaliteit willen stappen, te ondersteunen bij het vinden en doorlopen van een stage, het doen van vrijwilligerswerk, het doorlopen van een coaching traject en/of het opdoen van werkervaring en indien nodig te helpen bij het aanvragen van een VOG. Daar kan ons op te zetten buddy-netwerk ook bij ondersteunen.

In samenwerking met verschillende organisatieonderdelen binnen de gemeente en de uitzendbranche (waar een netwerk van betrokken directeurs al verschillende sessies hebben gehad), worden gemotiveerde jongeren tussen de 16-23 jaar begeleid in het vinden van een geschikte baan. Ook zal hierbij worden aangesloten bij de regionale aanpak van jeugdwerkloosheid. Dit zal ook gaan om de wat lichtere groep.

Pop up BusinessClub

De Pop Up BusinessClub is een project, waarbij jongeren in een individueel traject vanuit samenwerking tussen jongeren-professionals en de uitzendbranche worden begeleid en zodoende een ander toekomstperspectief kan worden geboden. De doelgroep zijn jongeren in de leeftijdscategorie 16-23 jaar (die een intrinsieke motivatie hebben om deel te nemen in het vinden van een baan). Deze samenwerking (tussen publieke en private partijen) wordt vormgegeven in de aanpak in Utrecht Zuid.

De ervaring leert namelijk dat bij de wat zwaardere groep die al heeft ervaren wat voor status criminaliteit met zich mee kan brengen, meer nodig is dan alleen aanbod van banen. Kleinschalige projecten en hele goeie begeleiding is voor die groep nodig. Daar gaan we een project 'banen met status' voor starten.

Banen met status

We verkennen de inzet van jobcoaches (buiten en in detentie) die in staat zijn jongeren jongvolwassenen die gemotiveerd zijn te begeleiden en te verbinden aan werkgevers. Ook spant de gemeente zich in om een tiental stage/opleidingsplekken 'met status' te realiseren waarbij bij positieve afronding en geen recidive ook een baan aangeboden wordt. Belangrijk is dat deze plekken en banen een aansprekende uitstraling hebben en als reëel alternatief worden gezien voor het verdienen van geld met drugsgerelateerde criminaliteit. Er zijn succesvolle voorbeelden in het land van bijvoorbeeld opleidingen en banen zoals Barista, Werken op Hoogte en professioneel duiker. Cruciaal is goeie begeleiding, mensen die met deze doelgroep om kunnen gaan. En door het zeer kleinschalig te houden, is de kans op succes bij deze weerbarstige doelgroep groter.

Crew 030

In samenwerking met gerenommeerde filmmakers zijn we in gesprek om te kijken of we samen met een aantal jongeren uit de doelgroep een film/documentaire kunnen maken. Het geeft jongeren de kans te proeven aan deze wereld en te werken aan een concreet product. Tegelijkertijd biedt het een kans (tijdelijk) werkgelegenheid te bieden aan een deel van deze jongeren.

3. Opleiding, sport en dagbesteding: aansluiten bij leefwereld en talenten

We zetten interventies in waarmee we aansluiten bij de leefwereld en talenten van deze jonge mensen. Deels bestaand, deels nieuw en toegespitst op deze specifieke doelgroep. Het gaat om opleiding, sport en dagbesteding. We gaan (deels ondersteund door tijdelijke middelen vanuit het ministerie van J&V) een tiental sport- en dagbestedingstrajecten starten bij o.a. 'The Colosseum' (een gespecialiseerde sportacademie waar boksen wordt gecombineerd met opleiding in samenwerking met MBO scholen) en 'Alleen jij bepaalt wie je bent' (een combinatie van sport en gedragsontwikkeling met als doel het voorkomen van de ontwikkeling van delinquent gedrag bij kwetsbare jongere).

4. Zorg- en strafketen beter verbinden: online spreekuur, rechtspraak en pilot bestuurlijk toezicht

Wij zien dat er voorbeelden in het land zijn waar strafrechtelijke, civielrechtelijke en bestuursrechtelijke maatregelen steeds meer in samenhang worden ingezet. Daar leren we van en willen we ook in de Utrechtse context toepassen bijvoorbeeld door samen met de rechtbank de haalbaarheid te onderzoeken van een online spreekuur bijvoorbeeld in de

wijk waarin mensen met schulden, samen met een bewindvoerder en schuldhulpverlener, op een laagdrempelige, snelle en informele manier beschermingsbewind bij de rechter kunnen aanvragen.

Hoe de uitvoering van strafrechtelijke interventies (nog) beter aansluiting vindt op het zorg- en hulpaanbod en gemeentelijke interventies, is een gezamenlijke zoektocht die we zowel op lokaal/casusniveau als in regionaal verband (met ZVHRU en BRvS) oppakken. Dan kunnen we bijvoorbeeld ook uitspraken doen over de inzet van forensisch zorgaanbod waarvan de inzet in Utrecht in vergelijking met andere steden relatief laag is. In ons onderzoek betrekken we de behoefte aan forensisch zorgaanbod op casusniveau.

Initiatieven in Utrecht samen met partners

Wij zijn met de reclassering en het ministerie van Justitie en Veiligheid in gesprek gegaan over de problematiek in de stad. Dit heeft geleid tot een voorstel voor initiatieven in Utrecht die we de komende tijd nader uitwerken.

‘Multidisciplinair Toezichtsteam’ – uitvoering motie Tweede Kamer (nov 2020) en Pilot ‘Bestuurlijk Toezicht’ met reclassering/ 3RO

In overleg met het ministerie van J&V is besproken om in Utrecht een pilot te verkennen waarbij al in een vroeger stadium dan nu binnen het strafrecht gebruikelijk is, intensiever reclasseringstoezicht toe te passen. Doel is om doorgroei van jonge aanwas in de drugs-gerelateerde criminaliteit te voorkomen. Dit vraagt om een bundeling van krachten van politie, justitie, DJI, reclassering, gemeente en jongerenwerk in een multidisciplinair toezichtsteam dat bekijkt bij welke jongeren met crimineel gedrag dit zinvol zou zijn. De pilot moet ook inzicht geven of en, zo ja, op welke wijze een multidisciplinair toezichtsteam van meerwaarde kan zijn, waardoor vaker en/of intensiever reclasseringstoezicht kan worden opgelegd door de rechter. Er wordt verkend welke mogelijkheden er zijn om eerder te kunnen interveniëren om criminele doorgroei te voorkomen door de inzet van een multidisciplinair toezichtteam.

Omgevingsadvies Reclassering

De reclassering wil de mogelijkheden verkennen om te experimenteren met zogenaamde omgevingsadviezen. Hiervoor is nauwe samenwerking met gemeente (en met een regisseur van een persoon) cruciaal.

Bij een omgevingsadvies wordt een breder onderzoek gedaan waar informatie uit het informele ‘systeem’ rondom de persoon zoals de school, voetbaltrainer, zorgverlener’ ook wordt betrokken.

Bestuurlijk Toezicht

Hier gaat het om het gezamenlijk vormgeven van nieuwe vormen van toezicht, bijvoorbeeld bij een bestuursrechtelijke maatregel.

Hierbij wordt de kennis en expertise van de reclassering ingezet bij de uitvoering en het toezicht op bestuursrechtelijke interventies en benut om te begeleiden naar passende hulp en begeleiding.

Wijkrechtspraak in Utrecht

We onderzoeken samen met de rechtbank de mogelijkheid van tijdige rechtspraak voor jongeren/jong volwassenen die voor de rechter komen, bijvoorbeeld door de inzet van supersnelrecht. We gaan met de rechtbank, politie en OM verkennen of wijkrechtspraak in de gemeente Utrecht kan worden ingezet. Verschillende pilots rondom wijkrechtspraak worden eind dit jaar landelijk geëvalueerd. Afhankelijk van de resultaten (waaronder bijdrage aan het terugdringen van (de effecten van) (drugs)criminaliteit) en de prioriteiten in de strafrechtketen, zal worden gekeken of een dergelijk initiatief in de gemeente Utrecht ingezet kan worden. Bij wijkrechtspraak kijkt één rechter integraal naar de verschillende rechtszaken van een gezin of persoon. Door actief regie te voeren en beslissingen in samenhang met elkaar te nemen is het de bedoeling dat problemen van mensen (schulden, dagbesteding/werk, leerplicht, psychische problematiek of LVB etc) effectief kunnen worden aangepakt.

3.4 Vergroten weerbaarheid

Door deze hele nota heen, wordt duidelijk dat er niet één oplossing is voor dit complexe probleem van de effecten van drugscriminaliteit. Daarom stellen we ook verschillende interventies voor, maar wel “met focus”: niet alle criminele jongeren of jongvolwassenen, niet alle gebieden en niet alle families. Wat we als rode draad door de hele aanpak laten lopen, is het versterken van de weerbaarheid. Weerbaarheid van de jongeren zelf, van hun ouders. Weerbaarheid van de overheid tegen corruptie, weerbaarheid van ondernemers tegen criminele invloeden, etcetera. We halen er op deze plek twee voorbeelden uit: voorlichting en training, maar ook de digitale weerbaarheid.

Voorlichting en training

Door te investeren in de weerbaarheid van jonge personen, ouders/ familie zetten we in op het voorkomen dat jonge personen in de criminaliteit stappen (en doorgroeien). Het gaat hier o.a. om het herkennen van de signalen en om het bieden van handvatten hoe hier weerstand tegen geboden kan worden. We gaan daarom investeren in de contacten en samenwerking met (VMBO/ ROC) scholen, jongerenwerk en HALT als het gaat om het geven van voorlichting door o.a. ervaringsdeskundigen en individuele begeleidingstrajecten.

We zetten extra in op de weerbaarheid van LVB-ers (licht verstandelijk beperkt) die soms geconcentreerd wonen in woonvoorzieningen in kwetsbare gebieden. Zij vormen een gemakkelijk doelwit voor ronselaars en drugscriminelen. Verder is - vanwege de verharding en verzwaring van de doelgroep - ook aandacht voor de weerbaarheid en veiligheid van zorgprofessionals nodig. Hoe we dit vormgeven en wat ervoor nodig is, werken we in gezamenlijkheid met deze partners uit.

Sterkere online positie

De digitale wereld is niet meer weg te denken. Ook als het gaat om drugsgelateerde criminaliteit. Waar voorheen vooral werd gehandeld en gerekruteerd op de hoek van de straat, gebeurt dit tegenwoordig ook via social media. De coronacrisis heeft deze trend versterkt. We willen voorkomen dat jongeren slachtoffer en/of dader worden van ondermijnende drugsgelateerde criminaliteit of verschillende vormen van criminaliteit. Dit najaar worden voor en door ketenpartners (zoals jongerenwerk, politie, OM) workshops en georganiseerd om de kennis op dit thema bij professionals te verbreden en de aanpak vervolgens aan te scherpen.

Om de (digitale) weerbaarheid van jongeren te vergroten kan daarnaast gebruik worden gemaakt van het spel Cyber 24, dat vanaf september 2021 door de gemeente beschikbaar wordt gesteld. In het spel staan zowel het ouderschap als ook het slachtofferschap van digitale criminaliteit centraal en maakt deelnemers bewust van hun keuzes. Onderwerpen zijn: sextortion, ID-fraude, geldezels, Veilig On Social media, online fraude en oplichting, hacken. Het spel kan worden ingezet op scholen of bij activiteiten van Jongerenwerk Utrecht. Jongerenwerkers van JoU en medewerkers van HALT zijn en worden getraind om het spel te begeleiden.

We zetten extra in op de weerbaarheid van LVB-ers (licht verstandelijk beperkt) die soms geconcentreerd wonen in woonvoorzieningen in kwetsbare gebieden.

4

Doorbreken criminele geldstromen

4.1 Inleiding

Drugshandel is het dominante criminele verdienmodel in Utrecht. Drugscriminelen zijn goed georganiseerd, werken grensoverschrijdend en slaan ook digitaal hun slag. Ze maken daarbij op een slimme manier gebruik van de legale economische, logistieke en digitale structuren. Er zijn partners in de bovenwereld nodig om hun activiteiten te verhullen en te faciliteren en daardoor kan men zich verschuilen achter een onderneming of andere juridische entiteit. Denk aan horecabedrijven en belwinkels (om geld wit te wassen), transport en logistiek (om drugs en crimineel verkregen geld te vervoeren), maar ook aan vastgoed (o.a. als opslagplaats van drugs en wapens en als investering om het crimineel verdiende geld wit te wassen). Hierbij wordt ook samengewerkt met zogenoemde 'faciliteerders' als belastingadviseurs, woningbemiddelaars en notarissen. Tot slot zijn er plekken waar criminelen veel samenkomen (ontmoetingsplekken).

Het verkrijgen van meer inzicht in het criminele verdienmodel, en het verstoren en doorbreken van criminele geldstromen in Utrecht, is een belangrijk element om de ondermijnende effecten van drugs(gerelateerde) criminaliteit, tegen te gaan. We hebben niet de illusie dat we de (inter) nationale drugseconomie kunnen doorbreken. Wel willen we met onze partners barrières opwerpen om lokaal de schaduweconomie te verstoren en daarmee de aantrekkingskracht die de drugshandel als verdienmodel heeft op inwoners van onze stad te verkleinen. Ook hier is het vergroten van de weerbaarheid, signalen kunnen herkennen, vergroten meldingen en daarmee vergroten pakkans, een belangrijk onderdeel van de aanpak.

4.2 Bestaande aanpak

Drugsgelateerde criminaliteit zien we door de hele stad heen. Het verstoren van malafide ondernemers en facilitators in die drugsgelateerde criminaliteit in onze stad is een speerpunt in de gezamenlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit met partners als OM, politie en Belastingdienst. Het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid binnen die gebieden onder inwoners, ondernemers en professionals heeft een belangrijke rol. Dus blijven we vol inzetten op het verstoren van malafide ondernemers en facilitators via (integrale) controles, sprintweken en bewustwordingstrainingen etc. Daar maakt de weerbaarheid van de overheid (tegengaan corruptie en tegengaan vermenging onder- en bovenwereld) vanzelfsprekend onderdeel vanuit. Daarnaast intensiveren we deze aanpak en zetten we nieuwe interventies in. Waarbij wordt opgemerkt dat meer inzicht verkrijgen in het criminele verdienmodel en waar het geld neerslaat in de stad, de eerste stap is.

Verstevigde inzet van bestuurlijk instrumentarium

We zetten maximaal in op het toepassen van het bestuurlijk instrumentarium. Denk hierbij aan handhaving op basis van vergunningen, inzet van de sluitingsbevoegdheid (Opiumwet, APV), controles op het digitaal opkoopregister, opleggen van gebiedsverboden, controles op de basisregistratie personen. Ook intensiveren we de inzet van het instrument Bibob op de thema's horeca en vastgoed. We trekken hier samen op met politie en OM die o.a. een belangrijke informatiepositie hebben en kunnen zorgdragen voor de daarvoor noodzakelijke bestuurlijke rapportages.

Scanauto's

Voertuigen worden ingezet om (drugs)criminaliteit te plegen en om geld mee te vervoeren. Vaak wordt hierbij gebruik gemaakt van auto's waarmee de anonimiteit is gewaarborgd: huurauto's, gestolen auto's en/ of auto's met valse kentekenplaten. De gemeente zet al scanauto's in om te controleren op het parkeerbeleid. We starten in 2022 met een pilot waarbij de scanauto's ook worden gebruikt om gestolen voertuigen te traceren. Samen met ketenpartners politie, RDW, VNG, Landelijk informatiecentrum Voertuigcriminaliteit worden nadere afspraken omtrent de inzet van scanauto's gemaakt. Uiteraard met in achtneming van geldende privacyregelgeving.

Uit de rapportage van Bureau Broekhuizen komt naar voren dat er zes wijken (en enkele specifieke locaties binnen deze wijken) opvallen als het gaat om drugs- en hieraan gerelateerde criminaliteit; Overvecht, Noordwest, Zuidwest, Zuid, Vleuten de Meern en West. In een aantal van deze wijken (Overvecht, Zuidwest, Noordwest) zien we terug dat de **voedingsbodem** om in de drugs(gerelateerde) criminaliteit terecht te komen groter is, dit hangt samen met een opeenstapeling van problematiek (zoals schulden, gezondheid, verslaving). Het gaat naast de pushfactoren (opleiding, inkomen, schoolverzuim) ook over pullfactoren zoals de nabijheid van criminele organisaties die jongeren vragen klusjes te doen. De extra inzet hierop staat beschreven in hoofdstuk 3 (personen en families).

Er is een aantal plekken die extra aantrekkelijk zijn voor criminele activiteiten, bijvoorbeeld door de (vele) aanwezigheid van bepaalde branches (zoals horeca) die als kwetsbaar worden gezien voor **criminele inmenging** middels **malafide geldstromen**. Vier van deze kwetsbare wijken - Amsterdamsestraatweg, Kop van Lombok, Overvecht en Utrecht Zuid - zijn niet onbekend. Ze werden eerder al genoemd in het lokale Ondernijningsbeeld.³⁴ Hier zijn gecoördineerde gebiedsgerichte interventies en maximale inzet vanuit het beschikbare bestuurlijke instrumentarium nodig om het gebied te versterken en een aantrekkelijker vestigingsklimaat te laten zijn voor ondernemers.

In een aantal van bovengenoemde wijken lopen al specifieke aanpakken die o.a. gericht zijn op het verkleinen van deze voedingsbodem zoals Samen voor Overvecht en de Aanpak Utrecht Zuid (meer gericht dus op de personen die crimineel gedrag vertonen). We zien aanleiding vanuit het geïntegreerd beeld rondom drugscriminaliteit en het recent gedane onderzoek op de Amsterdamsestraatweg om deze gebieden vanuit de ondernijningsaanpak een extra impuls te geven: bedrijventerrein Nieuw Overvecht en de Amsterdamsestraatweg.

Er is een aantal plekken die extra aantrekkelijk zijn voor criminele activiteiten.

34 Factsheet ondernijningsbeeld, RIEC, 2017.

4.3 Extra impuls: focus op gebieden

Recent gemeentelijk onderzoek op de Amsterdamsestraatweg, onderzoek naar bedrijventerrein Nieuw Overvecht en het opgestelde beeld door gemeente en politie geven aanleiding de aanpak juist in deze gebieden te verstevigen met name omdat zij hoog scoren als het gaat om criminele inmenging. Dit vergt tijd en een lange adem. Bovendien gaat het capaciteit van partners vragen die nu op korte termijn niet direct beschikbaar is. We werken de komende maanden dus eerst uit wat nu al kan zonder extra capaciteit (maar puur door gezamenlijke focus en samenwerking) en wat vanaf 2022 extra kan.

Zo zijn op bedrijventerrein **Nieuw Overvecht** verschillende vormen van criminaliteit geconstateerd: omkatten (het voorzien van een gestolen auto van een nieuwe identiteit) van auto's, verhuur van auto's voor criminele activiteiten, het inbouwen van verborgen ruimtes in voertuigen voor het vervoer van geld of drugs, handel in auto's en auto-onderdelen. Het bedrijventerrein komt ook beduidend meer voor in strafrechtelijke onderzoeken (o.a. gerelateerd aan drugshandel). In 2019 hebben hier meerdere schietpartijen plaatsgevonden en is er een handgranaat aangetroffen. In 2020 heeft er een explosie plaatsgevonden bij een bedrijfspand waarbij een persoon om het leven is gekomen. Hij werd verdacht van het testen van explosieven op pinautomaten.

Inzet ondermijningsartikel APV

Op dit moment onderzoekt de gemeente of de autoverhuur/ autobedrijf branche op bedrijventerrein Nieuw Overvecht aangewezen kan/dient te worden voor een vergunningplicht op basis van het zogenaamde ondermijningsartikel (artikel 2:47 APV). Dit artikel geeft de burgemeester de mogelijkheid om nog gericht op te treden tegen ondermijnende criminaliteit omdat zij specifiek gebouwen, gebieden of bedrijfsmatige activiteiten kan aanwijzen die vergunning plichtig worden gesteld. Indien sprake van een vergunningsplicht zullen aanvragen in dit kader ook worden onderworpen aan een onderzoek op basis van de Wet Bibob.

Op de **Amsterdamsestraatweg** zijn er in de periode juli 2014 tot april 2021 in totaal 30 panden gesloten vanwege gevaar voor de openbare orde met name in verband met illegaal gokken en illegale seksinrichtingen. Uit recent onderzoek door de gemeente³⁵ blijkt dat politierespondenten wijzen op een aantal criminele samenwerkingsverbanden die verschillende zaken gebruiken voor hun activiteiten. In hetzelfde rapport wijzen respondenten op bedrijven op de Amsterdamsestraatweg die los van corona (veel) te weinig klanten lijken te hebben om te kunnen renderen (zogenaamde windhappers). Dit kan een indicatie voor witwassen zijn. Ook wordt in het rapport gewezen op drugshandel op straat. De Amsterdamsestraatweg telt ongeveer vijftien vaste straatdealers, met daarnaast enkele tientallen jonge dealers. In het afgelopen jaar is het aantal jonge dealers toegenomen. Tot slot wordt in het rapport benoemd dat er stromanconstructies worden waargenomen of vermoed.

³⁵ Rapport Amsterdamsestraatweg, Lokale Zaken/Gemeente Utrecht, 2021.

In deze gebieden willen we enerzijds de weerbaarheid van het gebied vergroten en anderzijds de criminele inmenging, criminele geldstromen en gelegenheidsstructuren doorbreken. Dit is ongelooflijk complex, maar wel nodig. Door middel van deze extra impuls willen we de bestaande programma's en inzet in deze gebieden versterken. Ook hier stellen we weer grenzen stellen en bieden we perspectief. Dit doen we o.a. door zichtbaar aanwezig te zijn, gerichte (integrale) controles en handhavingsacties te organiseren en met lokale partijen en bewoners periodiek in gesprek te zijn over wat nodig is, juist ook over de korte termijn maatregelen.

De gemeente kan de weerbaarheid van het gebied tevens vergroten door planologisch te sturen op ruimtelijke invulling en door te sturen vanuit vastgoedposities. Op de Amsterdamsestraatweg is de "Wijk Ontwikkel Maatschappij" (WOM) actief (evenals op de Kanaalstraat). Deze kan positie nemen, transformeren en privaatrechtelijk sturen op de invulling van het pand. Met instrumenten als de WOM (maar ook door strategisch aankoop-beleid vanuit UVO) kunnen we positie nemen en sterker sturen op functies het soort partij dat huurt. We zijn in gesprek met investeerders die de slagkracht van de WOM kunnen vergroten.

Controles probleemlanden en bedrijven BUIT

We voeren risico gestuurd, gerichte handhavingscontroles uit in genoemde gebieden bij probleemlanden en bedrijven (waar concrete signalen van misstanden zijn). Dit gebeurt door het Bestuurlijk Utrechts Interventie Team (BUIT), een gemeentelijk handhavingsteam dat zich richt op de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Ook zal dit team onderdeel uitmaken van integrale handhavingsacties waarbij we gezamenlijk met partners als politie, OM, Belastingdienst, ISZW optrekken.

Vergroten van weerbaarheid en meldingsbereidheid: voorlichting en training

In de geprioriteerde gebieden werken we aan het versterken van de weerbaarheid van ondernemers en professionals door middel van het geven van voorlichting en trainingen en het bieden van een concreet handelingsperspectief. Zo wordt er samen met de politie een training georganiseerd voor medewerkers van woningcorporaties over ondermijning (herkennen van signalen en wat ze daarmee kunnen doen). Ook voeren gemeente en politie zogenaamde 'Knock and Talk' gesprekken waarbij we bij ondernemers aankloppen en het gesprek aangaan. Op deze manier en door zichtbaar te laten zien wat we doen, hopen we tevens de meldingsbereidheid te vergroten. Ook zijn we in gesprek met KHN over hoe we de weerbaarheid van horecaondernemers kunnen vergroten.

4.4 Meer inzicht nodig criminele verdienmodel

Om criminele geldstromen te kunnen doorbreken, is allereerst nog beter zicht nodig op de locaties en branches in Utrecht die een rol spelen in het criminele verdienmodel. Van belang is ook om beter zicht te hebben op waar dit geld neerslaat en welke personen/samenwerkingsverbanden/criminele families daarin een rol spelen. Ook willen we meer zicht krijgen op relevante indicatoren die wijzen op drugsgerelateerde criminaliteit. Meer inzicht gaat helpen bij een gerichtere en effectievere aanpak. Denk hierbij aan inzicht in branches met grote contante geldstromen, de money transfer kantoren, detailhandel en kleine dienstverlenende ondernemingen met dubieuze verdienmodellen, maar ook aan misbruik van vastgoedconstructies.

Met betrokken partners (w.o. RIEC-partners) onderzoeken we hoe kwetsbare branches, locaties en beroepsgroepen (trends en ontwikkelingen in de stad) kunnen worden geïdentificeerd. Hierdoor kan er door de partners gericht worden ingezet. Niet alleen in de vorm van controles en (integrale) acties, maar ook door onze communicatie te richten naar specifieke locaties en/of doelgroepen en kan samen met partners worden gekeken naar het preventief inzetten om verdere kwetsbaarheid (van branches, locaties, beroepsgroepen) tegen te gaan.

Meer inzicht gaat helpen bij een
gerichtere en effectievere aanpak.

Onderzoek verdachte transacties

In samenwerking met het programma 'Criminele geldstromen' (onderdeel van het regionale plan 'Wie praat die gaat') gaan we een onderzoek doen om kwetsbare gebieden (branches en specifieke locaties) in kaart te brengen door informatie van verschillende bronnen, zoals de Financial Intelligence Unit, Meld Misdaad Anoniem, wijkagenten/BOA's, bij elkaar te brengen. Aan de hand van deze beelden kunnen gerichte controles en (integrale) acties worden gedaan. Deze 'kaarten' kunnen ook richting geven aan het effectief inzetten van het bestuurlijk instrumentarium (denk aan inzet van het Bibob-instrument en de vergunningsplicht van artikel 2:47 APV) en beleidsmatige keuzes.

Ook het gericht informatie delen tussen publieke en private partijen is een belangrijke sleutel tot een succesvolle integrale aanpak. Gemeenten zijn tot op heden (zeer) beperkt betrokken bij het delen van informatie met instellingen uit het stelsel van de Wet voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Het voorkomen en bestrijden van witwassen en financieren van terrorisme is een belangrijk thema binnen gemeenten en de gehele financiële sector. Banken en hun klanten worden regelmatig met fraude geconfronteerd. Daarom is de bancaire sector een cruciale partner in de bestrijding van ondermijning. Kennisdeling met financiële partners is bittere noodzaak in deze aanpak en tevens ook een kosten efficiënte manier om georganiseerde misdaad beter aan te pakken.

Pilot Rabobank en gemeente Utrecht

We starten een pilot waarbij we binnen de gestelde wettelijke kaders informatie delen en analyses maken over trends en fenomenen die kunnen duiden op ondermijningsrisico's zoals witwasgevoelige branches. Hierdoor wordt het zicht op de modus operandi van ondermijning in de stad Utrecht verscherpt. Hierbij willen we o.a. meer inzicht krijgen in sectoren waar veel met contant geld wordt betaald of branches waar frequent sprake is van bijzonder internationaal betalingsverkeer.

Met behulp van deze analyse willen we - zowel de gemeente als de bank - slagvaardiger worden in de aanpak van ondermijning door middel van het gericht inzetten van ons (bestuurlijk) instru-

mentarium. Mocht een bepaalde branche of gebied sterk naar voren komen, kan dit bijvoorbeeld aanleiding voor de gemeente zijn om deze vergunning plichtig te maken. Voor de bank kan dit aanleiding zijn een verdiepende analyse uit te voeren of om een thematisch onderzoek op te starten naar klanten die actief zijn in de betreffende branche. Op deze manier voorkomen we steeds meer dat crimineel verkregen gelden via het legale bancaire systeem worden benut.

De gemeente trekt al samen met de politieregio Midden-Nederland, de G4 en Tilburg op richting het Rijk voor aanpassing van de wetgeving rondom bestrijding witwassen om gegevensdeling tussen banken, de Financial Intelligence Unit (FIU) en gemeenten op (rechts)personen mogelijk te maken. We pleiten verder in samenwerking met andere gemeenten erbij het Rijk voor om de limiet voor contante betalingen te verlagen tot €1000,-. In Nederland geldt een meldingsplicht voor cashbetalingen boven de €10.000,- euro (dat is veel hoger dan elders in Europa). In een wetsvoorstel wordt voorgesteld om dit bedrag te verlagen naar €3000,-. Dit bedrag geeft nog steeds gelegenheid om (drugs) geld wit te wassen en biedt nauwelijks belemmering om (luxe)goederen af te rekenen.

We pleiten verder in samenwerking met andere gemeenten erbij het Rijk voor om de limiet voor contante betalingen te verlagen tot €1000,-.

4.5 Nieuwe allianties smeden

Om criminele inmenging in onze stad succesvol te kunnen weren en het bestuurlijk instrumentarium nog effectiever in te kunnen zetten, verkennen we (samen met onze partners en op basis van ervaringen van andere RIEC's en gemeenten in het land) met welke private partijen zoals vastgoedorganisaties, banken, brancheverenigingen, ondernemers we (meer) kunnen samenwerken en bondgenootschappen mee kunnen creëren. De meerwaarde van een dergelijke samenwerking is o.a. gezamenlijk investeren in bewustwording, het nog meer stapelen van informatie en een breder maatschappelijk front vormen tegen de ontwrichtende effecten van de drugsgerelateerde criminaliteit. Hierbij besteden we specifiek aandacht aan hoe we verbinding kunnen leggen met sectoren/branches waar uit onderzoek blijkt dat er mogelijk sprake is van drugs(gerelateerde) criminaliteit of die aantrekkelijk zijn als manier om geld te verplaatsen zoals transportsector, autobranches, koeriersdiensten, horeca, vastgoed. Om juist samen met hen te onderzoeken wat kan bijdragen om de bonafide ondernemers te ondersteunen. Samen met het MKB onderzoekt de gemeente of het mogelijk is om door middel van publieke private samenwerking de informatiepositie en daarmee het zicht op ondermijnende criminaliteit en de daarbij behorende geldstromen in de stad te vergroten, dit doen we in lijn met een in de tweede Kamer aangenomen motie.

Samenwerking VNO-NCW en MKB-Nederland

De gemeente, VNO-NCW en MKB-Nederland gaan samen met het ministerie verkennen of op het gebied van informatiedeling tussen ondernemers onderling een pilot mogelijk is. Zodat als ondernemers slachtoffers worden van crimineel gedrag, zij door het delen van informatie preventief kunnen handelen zodat collega-ondernemers niet ook slachtoffer worden. Deze (wetenschappelijke) pilot kan worden gestart in een bepaald criminogeen gebied of ten aanzien van een aantal specifieke (criminogene) branches.

Om juist samen met hen te onderzoeken wat kan bijdragen om de bonafide ondernemers te ondersteunen.

Bijlage Financiën

De nota 'Grenzen stellen, perspectief bieden' schetst een beeld van de drugsgerelateerde criminaliteit in onze stad en de noodzaak om de ontwrichtende effecten daarvan met een veelheid aan partners aan te pakken. Dat willen we doen met een stadsbreed offensief op het doorbreken van criminele carrières en criminele geldstromen via een meerjarig programma in samenhang met de inzet vanuit de regio en Rijk.

We optimaliseren allereerst het bestaande. Daar zit deels al de vernieuwing en versteviging. Verder is het mogelijk – vanuit bestaande middelen en tijdelijke financiële impulsen onder meer vanuit het Rijk – een gedegen start te maken met de verstevigde (nieuwe) aanpak. Welke partner welke bijdrage daarvoor gaat leveren en wat dit betekent voor eventuele fasering, wordt uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma.

Bestaande financiële middelen

Aan optimalisatie van bestaande aanpakken werken we vol continu. Om daarnaast ook een gedegen aanvang te kunnen maken met de geschetste verstevigde aanpak, zetten we voor de korte termijn middelen in vanuit bestaande programma's en maken we gebruik van aanvullende tijdelijke middelen die gelabeld zijn aan de problematiek. Voorbeelden uit de aanpak waarmee we met behulp van deze middelen al aan de slag kunnen:

- We onderzoeken samen met partners hoe we invulling kunnen geven aan vernieuwende interventies en zorgen dat deze ontwikkeld worden. Zo zijn we met het Rijk, de Rabobank, de reclassering al in gesprek over pilots op het gebied van het doorbreken van criminele geldstromen en criminele carrières. De ontwikkeling van deze pilots van papier naar werkwijze en uitvoering vergt capaciteit.
- We bouwen een netwerk op van 'credible messengers'. Daarbij wordt samengewerkt met steden die hier al ervaring mee hebben in relatie tot drugscriminaliteit zoals Amsterdam.
- We vergroten de gemeentelijke PGA capaciteit waardoor er meer coördinatie is op casusniveau
- We zetten specialisten in die handen en voeten kunnen geven aan een arbeidsmarktoffensief gericht op jonge aanwas en doorgroeiers.

Los van deze concrete voorbeelden, staat het onderwerp 'drugsgerelateerde criminaliteit' op alle betrokken (landelijke) agenda's en wordt – waar mogelijk – al focus aangebracht in bestaande inzet. In het najaar zal de aanpak besproken worden met verschillende groepen bewoners en ondernemers, bijvoorbeeld in Noordwest en Overvecht, die vanuit de 'brede allianties' in de wijken een belangrijke rol zullen hebben in de aanpak van problemen.

Hieronder een toelichting op de beschikbare middelen en een tabel met een overzicht van de incidentele middelen die we kunnen inzetten.

Gemeente

- Verschillende organisatieonderdelen (Publiekszaken, VTH, Jeugd en Veiligheid, Werk en Inkomen) dragen bij aan het programma Veiligheid.
- Binnen de reguliere programmabegroting Veiligheid zijn middelen beschikbaar voor de aanpak van ondermijning (inclusief 1 miljoen structureel opgenomen in de programmabegroting 2021 t.b.v. uitvoeringscapaciteit breed in de gemeente).
- Op advies van de Taskforce Maatschappelijke Effecten Corona 2021 is er via de VJN 2021 incidenteel (nood)budget toegekend voor versterking van Bibob capaciteit en PGA expertise hoog risico personen. Hiermee kon tijdelijke capaciteit gefinancierd worden op kritische plekken, zoals de aanpak van ondermijning en PGA kwetsbare jongeren. Dit maatregelpakket is tijdelijk en bedoeld als noodoplossing voor de korte termijn.
- Voor de gebiedsgerichte aanpak Samen voor Overvecht is binnen de gemeentelijke begroting ook geld gereserveerd voor de aanpak van criminaliteit/overlast/ondermijning.

Rijk-regio

- Vanuit de regiodeal (samenwerking Rijk, provincie en gemeenten Utrecht, Nieuwegein en Zeist) is in totaal 450.000 euro per jaar over vier jaar beschikbaar gesteld voor problematiek in Overvecht. Een deel hiervan wordt besteed aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit
- Vanuit het ministerie van J&V is tot en met 2022 een tijdelijke financiële impuls toegekend, de BOTOC (Bestuurlijk Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit) middelen. Deze is in het bijzonder gelabeld aan de preventieve aanpak tegen ondermijnende criminaliteit voor de aanpak Utrecht Zuid.
- Tijdelijke rijksmiddelen (de zogenaamde Grapperhausgelden, in de jaren 2021 en 2022 in totaal 3 miljoen per jaar) zijn toegekend aan de regio Midden – Nederland en komen deels ten goede aan de stad Utrecht.
- De afgelopen maanden is het gelukt, na gezamenlijke lobby met het RIEC, om een extra tijdelijke financiële impuls vanuit ministerie J&V van 1,7 miljoen euro voor de regio MN toe te voegen tbv persoonsgerichte aanpakken en weerbaarheidstrainingen. De komende tijd werken we uit welk deel daarvan we kunnen aanwenden voor de verstevigde aanpak in de stad Utrecht.

Overzicht huidige incidentele middelen	2021	2022	2023	2024
Regiodeal (aandeel OOV)	450.000	450.000	450.000	450.000
Botoc (ministerie J&V)	815.000	815.000		
Taskforce VJN 2021: versterking op Bibob en PGA hoog risico personen)	380.000	450.000		

Uitvoeringsprogramma voor de langere termijn

Voor de middel(lange) termijn is een meer solide (structurele) financiering nodig om de ambities waar te kunnen maken en de stad leefbaar en veilig te houden. Een stevige winstwaarschuwing is hier dan ook op zijn plaats. Zonder capacitaire versterking binnen vrijwel alle betrokken organisaties zal de gezamenlijke uitvoering van de strijd tegen de ontwrichtende effecten van drugsgerelateerde criminaliteit in Utrecht de komende jaren niet mogelijk zijn. De capaciteit bij politie, OM, reclassering en alle andere betrokken organisaties in het veiligheids- en sociaal domein staat bijvoorbeeld al onder forse druk zónder de intensivering van de aanpak. Hoewel iedereen de noodzaak ziet van een stevige impuls, is er ook een breed besef dat we daar alleen maar met lange adem invulling aan kunnen geven als in de breedte van de keten versterking komt.

Samen met (veiligheids)partners zit Utrecht - in de rol van centrumgemeente, als onderdeel van de G4 en in regionaal verband - aan tafel met het Rijk om de mogelijkheden te onderzoeken van structurele middelen in plaats van tijdelijke impulsen en van een ketenbrede versterking van capaciteit. In de komende maanden werken we samen met betrokken partners aan een uitvoeringsprogramma dat zo volledig mogelijk inzichtelijk maakt wat nodig is voor deze meerjarige aanpak. De gezamenlijke inzet is versterking van de hele keten, van jongerenwerk tot justitie. Waarbij uitgangspunt is dat de overheid in de bestrijding van effecten van drugsgerelateerde criminaliteit wendbaar moet zijn, al is het alleen maar omdat criminelen dat ook zijn.

Bijlage partners

Voor de totstandkoming van deze nota hebben verschillende bijeenkomsten met partners plaatsgevonden en zijn vele gesprekken gevoerd. Hieronder treft u een lijst van deze organisaties. Partners die hebben aangegeven onderdeel te willen uitmaken van deze verstevigde aanpak, omdat ook zij zich zorgen maken en tegelijkertijd mogelijkheden zien samen een vuist te maken. De komende maanden worden hun verschillende bijdrages nog verder geconcretiseerd zodat uiteindelijk een overzicht (op hoofdlijnen) ontstaat van de inzet van iedere organisatie.

Betrokken organisatieonderdelen binnen de gemeente Utrecht

- Openbare Orde en Veiligheid
- Vergunningen, Toezicht & Handhaving
- Werk & Inkomen
- Maatschappelijke Ontwikkeling
- Wijken
- Volksgezondheid
- Publiekszaken
- Ontwikkelorganisatie Ruimte
- Vastgoedorganisatie Utrecht

Partners

- Openbaar Ministerie
- Politie Midden-Nederland
- 3RO (Reclassering Nederland, Leger des Heils, Verslavingsreclassering)
- Dienst Justitiële Inrichtingen
- Belastingdienst
- Samenwerkingsverband RIEC en Bureau Regionale Veiligheidsstrategie (RVS)
- Zorg- en Veiligheidshuis Regio Utrecht
- De Rechtbank Midden Nederland
- HALT
- Raad voor de Kinderbescherming
- Ministerie van J&V
- JoU, Jongerenwerk
- Lokalis/Buurtteams
- GGD Utrecht
- Woningcorporaties (vertegenwoordiging door Portaal, BO-EX, Mitros)
- Altrecht
- SMVN Veilig Thuis en Jeugdbescherming
- Inforsa
- De Waag forensische zorg
- Lister
- Financial Intelligence Unit (FIU)
- MKB VNO-NCW
- Rabobank

Reclassering

“Meer systeemgericht kijken, naar het gezin en de omgeving, niet geïsoleerd naar onze cliënt, is een belangrijke ontwikkeling. Onze mensen hebben verstand van op- en afbouw van criminele carrières, kennen het werkveld en zijn gewend om met deze bijzondere doelgroep om te gaan”.

Jongerenwerk Utrecht (JoU)

“JoU is één van de partners in de uitvoering van deze aanpak.

Jongerenwerkers kunnen helpen bij het vinden van een stageplek, een baan, ontwikkelen van talent en ondersteunen bij het aanpakken van problemen zoals schulden.

Het jongerenwerk weet de balans te vinden tussen de vertrouwenspositie enerzijds en de signalerende rol richting ouders en veiligheidspartners anderzijds”.

Inforsa

“Samenwerking met alle betrokken partners is wat Inforsa betreft het sleutelwoord. Inforsa levert een bijdrage aan de geschetste aanpak door het bieden van diagnostiek, reclassering, ambulante zorg aan forensische cliënten en cliënten met ontwrichtend gedrag”.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

“Het ministerie zet samen met de gemeente Utrecht in op preventie met gezag; dat betekent een brede aanpak, met stevige sociale interventies en handhaving. Het ministerie spant zich ervoor in om de samenwerking en uitwisseling van kennis en expertise te verbeteren, pilots mogelijk te maken en regelgeving zo min mogelijk een barrière te laten zijn voor het bestrijden van problematiek”.

Colofon

14 september, 2021

www.utrecht.nl

Fotografie: Cover GU beeldbank (Wessel Spoelder) | Pag 3. 123rf (kwest19) | Pag 4. GU beeldbank (Joni Israëli) | Pag 7. GU beeldbank (Joni Israëli) | Pag 9. GU beeldbank (Peter Hulshof) | Pag 14. ANP (Niels Wenstedt) | Pag 15. ANP (Robin Utrecht) | Pag 17. ANP (Venema Media) | Pag 19. ANP (Phil Nijhuis) | Pag 21. ANP (Sijmen Hendriks)¹ | Pag 23. ANP (Robin Utrecht) | Pag 25. ANP (Maarten Brante) | Pag 29. ANP (Werry Crone) | Pag 30. ANP (Erik van 't Woud) | Pag 33. GU beeldbank (Joni Israëli) | Pag 36. ANP (David Rozing) | Pag 41. ANP (Jan Boeve) | Pag 44. ANP (Jeroen Jumelet) | Pag 48. GU beeldbank (Peter Hulshof).

Concept, lay out en beeldredactie: Kris Kras context, content and design.

Gemeente Utrecht